

Evaluering av Grønn Forskning i Midt-Norge

Mads Dahl Gjefsen

RURALIS - Institutt for rural- og regionalforskning
Universitetssenteret Dragvoll
N-7491 Trondheim

Telefon: +47 73 82 01 60
E-post: post@ruralis.no

Rapport 4/2021

Utgivelsesår: 2021

Antall sider: 61

ISSN 1503-2035

Tittel: Evaluering av Grønn Forskning i Midt-Norge

Forfatter: Mads Dahl Gjefsen

Utgiver: Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning

Utgiversted: Trondheim

Prosjekt: Evaluering av Grønn Forskning i Midt-Norge

Prosjektnummer: 6623.00

Oppdragsgiver: Oi! Trøndersk mat og drikke

Kort sammendrag

Grønn Forskning i Midt-Norge har siden 2008 søkt å fremme forskning som møter behovene til aktørene i regionens jordbruksnæring gjennom dialog og samhandling mellom bonden, FoU-miljøer og offentlige aktører.

Denne rapporten sammenfatter Ruralis' evaluering av Grønn Forskning i Midt-Norge, som er gjennomført i april-august 2021. Evalueringen er utført på grunnlag av satsningens egne arbeidsdokumenter og rapporter, en studie av relevant forskningslitteratur, og 30 intervjuer med informanter tilknyttet initiativet.

Rapporten vurderer og fremmer totalt 11 forslag omkring arbeidsmetodikken og den mulige videre utviklingen av initiativet.

Stikkord

Innovasjon, medvirkning, jordbruksnæring, næringsutvikling

Foto på forsiden: Frode Fuglestad

Forord

Denne rapporten er utgitt som en del av prosjektet *Evaluering av Grønn Forskning*. Evalueringsarbeidet har forsøkt å organisere noen av de mange erfaringene som er blitt gjort siden ideene til Grønn Forskning i Midt-Norge først kom til uttrykk for nærmere 15 år siden, og fremme forbedringsforslag omkring en metodikk som har blitt kontinuerlig testet og forbedret siden 2008. Dette var ikke noen lett oppgave.

Intervjuer med et stort antall dyktige og klarttalende informanter fra et bredt spekter av organisasjonene i midt-norske jordbruket og tilknyttede forskningsaktiviteter, gjorde oppdraget både spennende og givende. Styringsgruppen for Grønn Forskning 2.0 kom i tillegg med nyttige innspill ved to anledninger, senest ved presentasjon av evalueringens foreløpige funn og tolkninger 23.06.2021. Takk for det, og jeg håper vurderingene og forslagene i rapporten er til nytte for deres videre arbeid,

En stor takk må dessuten rettes til Gunn-Turid Kvam ved Ruralis, som har kvalitetssikret arbeidet og kommet med gode forslag til forbedringer.

13.08.2021

Mads Dahl Gjefsen

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse.....	5
Tabelliste.....	6
Figurliste	6
Sammendrag.....	7
Summary.....	8
1. Bakgrunn og kunnskapsmål.....	9
2. Om Grønn Forskning i Midt-Norge	11
3. Metode og datagrunnlag	15
4. Relevant forskning	19
5. Programteori og kameraoppstilling.....	23
6. Funn	27
Kamera 1: Overordnede rammevilkår	27
Kamera 2: Nedsetting av næringsgrupper	30
Kamera 3: «Grønn Forskning-metodikken».....	33
Kamera 4: Prosjektetablering og nyttiggjøring av resultater fra FoU-prosjekter.....	36
Øvrige inntrykk	38
7. Vurdering og anbefalinger	41
Kildeliste.....	49
Appendiks I: Intervjuguide.....	53
Appendiks II: Informasjonsskriv og samtykkeskjema.....	59

Tabelliste

Tabell 1: Informanternes organisasjonstilknytning (kun den mest relevante tilknytningen per informant er tatt med).....	16
---	----

Figurliste

Figur 1: Informanternes verv og roller i GFMN.	15
Figur 2: Tidsrom for informanternes kjennskap til GFMN.	16
Figur 3: Informanternes organisasjonstilknytning, kategorisert i tråd med GFMNs tidligere egnevaluering (Landbruk21Trøndelag, 2019).....	17
Figur 4: utfordringer i mellomromsarbeid slik det fremgår i forskningslitteraturen, hentet fra Klerkx og Leeuwis (2008:269).	21
Figur 5: Kamerainnretninger plassert over prosesskart fra sluttrapporten til Grønn Forskning 2009-13. «Prosjektverkstedet [viderefører] arbeidet med å utvikle forskningsprosjekt gjennom samarbeid, som en naturlig oppfølging av synliggjorte behov for ny kunnskap» (GFMN 2013: 24).	24
Figur 6: Arbeidsåret for næringsgruppene i GFMN («Årshjul», evaluators skjematisering av «Arbeidsinstruks for næringsgruppene i Grønn forskning» (GFMN udatert) samt oppdatert i tråd med rekkefølge og innhold i aktiviteter pr. august 2021).	25
Figur 7: «Grønn forskning i Midt-Norge [har] forsøkt å legge til rette for brukermedvirkning og finansiering av forskningsprosjektsøknader utarbeidet av ulike forskningsmiljø. Næringas behov for ny kunnskap har stått i sentrum av dette arbeidet» (GFMN 2013: 26).....	26

Sammendrag

Grønn Forskning i Midt-Norge har siden 2008 søkt å fremme forskning som møter behovene til aktørene i regionens jordbruksnæring gjennom dialog og samhandling mellom bønder, FoU-miljøer og offentlige aktører. Tematiske næringsgrupper utgjør bærebjelken i initiativet, i samspill med innspillseminar rettet mot virkemiddelapparatet og prosjektverksteder for videreutvikling av forskningsprosjekter.

Denne rapporten sammenfatter Ruralis' evaluering av Grønn Forskning i Midt-Norge, som er gjennomført i april-august 2021. Evalueringen ble etterspurt av Trøndelag fylkeskommune i forbindelse med tilskudd til videre drift av Grønn Forskning 2.0 høsten 2020. Arbeidet er utført på grunnlag av satsningens egne arbeidsdokumenter og rapporter, en studie av relevant forskningslitteratur, og 30 kvalitative intervjuer med informanter tilknyttet initiativet.

Rapporten vurderer og fremmer totalt 11 forslag omkring arbeidsmetodikken og den mulige videre utviklingen av initiativet, da særlig opp mot en mulig jordbruksklynge:

Forslag 1: Støtt næringsaktørers medvirkningsrolle

Forslag 2: Legg opp til at GFMN skal kunne være prosjektpartner

Forslag 3: Utvid nettverket på forskningssiden

Forslag 4: Formaliser NLRs rolle

Forslag 5: Beskriv metodikken

Forslag 6: Systematiser evaluering, oppfølging og rangering av næringsbehov

Forslag 7: Støtt næringsgruppelederen

Forslag 8: Innlem problemløsningskompetanse i metodikken

Forslag 9: Styrk validitet og etterprøvbarehet for målekriterier

Forslag 10: Vurder nye kriterier for resultatmåling

Forslag 11: Vurder forslag i lys av GFMNs relasjon til en mulig jordbruksklynge

Summary

Since 2008, the initiative *Grønn Forskning i Midt-Norge*, «Green Research Central Norway» (GFMN), has sought to foster research that meets the needs of actors in the region's agricultural sector. The initiative has facilitated dialogue and collaboration between farmers, research and development actors, and public-sector agencies. Thematic working groups identify knowledge and research needs and are complemented by seminars targeting research-funding organizations as well as project workshops to develop fundable research projects.

This report summarizes Ruralis' evaluation of GFMN, which was carried out from April-August 2021. The evaluation was requested by Trøndelag County Municipality in connection with its decision to grant financial support to the initiative in fall of 2020. The work has been conducted based on the initiative's own working documents and reports, a review of relevant research literature, and 30 qualitative interviews with actors connected to the initiative.

The report gives 11 recommendations concerning working methods and areas of improvement and will be of relevance to a potential agricultural cluster in the region.

Recommendation 1: Support industry actors' participatory capacity

Recommendation 2: Enable GFMN to act as partner in projects

Recommendation 3: Expand the network of research actors

Recommendation 4: Clarify the role of the agricultural advisory services

Recommendation 5: Describe the methodology

Recommendation 6: Systematize idea assessment, ranking and follow-up

Recommendation 7: Support the industry group leader

Recommendation 8: Incorporate problem-solving capabilities in the methodology

Recommendation 9: Improve validity and reliability of performance indicators

Recommendation 10: Consider new performance measurements

Recommendation 11: Consider recommendations in relation to agricultural cluster

1. Bakgrunn og kunnskapsmål

Trøndelag fylkeskommune har innvilget tilskudd til videre utvikling av Grønn Forskning 2.0 og utredning av behovet for jordbruksklynge, med en andel av tilskuddet øremerket en ekstern evaluering av Grønn Forskning i Midt-Norge (GFMN). Oi! Trøndersk mat og drikke (Oi!) ga Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning (Ruralis) oppdraget med å gjennomføre en ekstern evaluering, som har pågått i perioden 08.04.-15.08.2021.

Som grunnlag for arbeidet har Ruralis fått tilgang til etterspurte rapporter og arbeidsdokumenter, herunder prosjektplaner samt arrangements- og egevalueringer.

Evaluator Mads Dahl Gjefsen ved Ruralis og Grønn Forskning-prosjektleder Åslaug Hennissen fra Oi! har vært i jevnlig kontakt gjennom perioden, og Gjefsen har orientert om evalueringsoppdragets fremdrift til styringsgruppen for Grønn Forskning 2.0 ved to anledninger, 11.05.2021 og 23.06.2021. Evalueringsrapporten er kvalitetssikret internt av Gunn-Turid Kvam ved Ruralis.

I henhold til inngått kontrakt har evalueringen hatt følgende fokus:

Hovedmål:

Evaluere Grønn Forskning for å bidra til videreutvikling av plattformen og relasjon til mulig jordbruksklynge.

Delmål:

1. Vurdere Grønn Forskning sin nytte og potensiale for relevante målgrupper
2. Komme med forslag til nye aktiviteter og arbeidsformer
3. Komme med forslag omkring mulig nedtrapping eller avvikling av aktiviteter som fremstår mindre nyttige

Målene over reflekteres i følgende evalueringsspørsmål: *For hvem, og under hvilke forutsetninger, er arbeidsmetodikken i Grønn Forskning nyttig, og hvordan kan den forbedres?*

2. Om Grønn Forskning i Midt-Norge

GFMN er et initiativ for å fremme forskning som møter behovene til bønder i regionen. Arbeidet i Grønn Forskning fremmer dialog og samhandling mellom bonden, FoU-miljøer og offentlige aktører og er rettet mot på behovskartlegging og tilhørende prosjektetablering. I dette arbeidet er etablerte tematiske næringsgrupper (tidligere: arbeidsgrupper) en bærebjelke, i samspill med innspillseminar rettet mot virkemiddelapparatet og prosjektverksteder for videreutvikling av forskningsprosjekter. Andre aktiviteter utover denne metodikken omfatter også Grønn Forskning-konferansen, arbeid opp mot andre regionale Grønn Forskning-initiativer, mentoraktivitet, og kompetansekafeer m.m. Prosjektleder er Oi!, mens prosjekteier er Midtnorsk Landbruksråd.

GFMN ble etablert i 2008 og hadde utspring i jordbruksnærings-nettverket Tenkeloft Trøndersk Landbruk (GFMN 2013). Tenkeloftet hadde i 2006 nedsatt et eget Arbeidsutvalg Grønn Forskning – med representanter fra Nord- og Sør-Trøndelag Bondelag, Forsøksringene (nå Norsk Landbruksråd), Oi!, TINE Midt-Norge og landbruksavdelingene hos Fylkesmannen i Nord- og Sør-Trøndelag – for å arbeide med det som ble ansett for viktige utfordringer i regionen; det var manglende gjennomslag for midtnorske forskningsinitiativer hos Norges forskningsråd og det var manglende eierskap til og medvirkning fra næringen når det gjaldt formulering av forskningsagendaer og prosjekter (GFMN 2013:3).

I samme periode innvilget Norges forskningsråd midler til en ny satsing, Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI) for regionale samhandlingsprosjekter og nettverksarbeid, herunder VRI Trøndelag. Det sistnevnte var et partnerskap mellom Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommune, Trondheim kommune, SINTEF, NTNU, høgskolene i Nord- og Sør-Trøndelag, Trøndelag forskning og utvikling, NHO og LO, hvor blant annet «kompetansemegling», «innovasjonsforum» og «nettverksentreprenør»-aktiviteter inngikk, rettet mot verdikjeder innen mat og grønn sektor (GFMN 2013:4). Understøttning av pågående nettverksinitiativer lå under VRI Trøndelags mandat. I kjølvannet av at Arbeidsutvalget Grønn Forskning anbefalte videreføring av prosjekt med Midtnorsk Samarbeidsråd (nå Midtnorsk Landbruksråd) som oppdragsgiver og Oi! som prosjektleder, ble et ettårig forprosjekt gjennomført i 2008, finansiert i hovedsak av VRI Trøndelag, men med finansielle bidrag fra Fylkesmannen i Sør- og Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal. Forprosjektet resulterte i sin tur i et kunnskapsgrunnlag og en handlingsplan som la grunnlaget for et påfølgende hovedprosjekt (2009-13). Dette ble finansiert av de samme aktørene, men med ytterligere bidrag fra de tre midtnorske fylkeskommunene samt egeninnsats fra nærings- og FoU-aktører (GFMN 2013:10).

Siden den tid har Grønn Forskning blitt videreført gjennom flere prosjektperioder. Rapporter fra prosjektperiodene gir et overblikk både over hva som er oppnådd og hva

slags utfordringer og forbedringsområder som har gjenstått ved utgangen av hver periode.

Etter perioden 2009-13 ble det rapportert om positive resultater og høy måloppnåelse, blant annet omkring nettverksbygging og samarbeid, kulturendringer i retning av økt FoU-vilje og interesse samt positiv faglig oppmerksomhet, konkretisering av kunnskapsbehov og utviklet metodikk for brukermedvirkning. 28 søknader på totalt 151 MNOK var blitt utarbeidet og av disse var 24 søknader på totalt 100MNOK innvilget, hvorav 11 (73 MNOK) fra nasjonale og 13 (27 MNOK) fra regionale finansieringskilder (GFMN 2013). Samtidig ble en del utfordringer og forbedringsområder med relevans for arbeidsformen i Grønn Forskning også påpekt. Blant annet ble det bemerket at metodikk og aktiviteter er sårbare og ressurskrevende, at sannsynligheten for videreføring av arbeidet ville kunne økes gjennom overføring av arbeid til etablerte fagmiljøer og aktører, og at behovet for «mellomromsarbeid» er kontinuerlig og kan reduseres, men er vanskelig å eliminere gjennom et utviklingsprosjekt. Forskningskompetanse i arbeidsgruppene ble sagt å kunne avhjelpe oversettelsesbehovet mot forskning, mens arbeidsgruppelederne hadde etterlyst ytterligere presisering av ansvarsforhold og arbeidsmåte. Rapporten foreslo at «'stillingsinstrukser' for arbeidsgruppeledere og -medlemmer, og et årshjul [kan gi] et mer selvgående og mindre sårbart apparat» (GFMN 2013:45).

Sluttrapporten for prosjektperioden 2013-16 fremhevet viktigheten av selve arbeidsmetodikken, hvor samspillet mellom næringsgrupper (på det tidspunktet inndelt i melk/storfe, sau, potet/bær/grønt, grovfor og korn), innspillseminar og prosjektverksted påvirket forskningsagendaen. Aktive bidrag til prosjektopprettelse og invitasjoner av relevante nærings- og FoU-partnere inn i aktuelle søknadsløp med utspring i arbeidsgruppene, ble beskrevet som kjernen i utøvelsen av GFMNs «kobler/mellomromsaktør»-rolle (GFMN 2016:8-9). I tillegg ble det beskrevet en tendens til at bønder og rådgivere etterspør forskningsresultater som allerede foreligger og rapportert om at det i GFMNs regi derfor var blitt utført en forstudie omkring brukeres tilgang til jordbruksforskning. Denne foreslo en rekke tiltak, særlig rettet mot rådgivere, og anbefalte forskningsfinansierende organisasjoner og forskningsinstitusjoner å ta i bruk standardiserte prosjektomtaler, samt opprettelsen av et populærvitenskapelig arkiv (GFMN 2016:9-10). I kontrast til sluttrapporten for perioden 2009-13 ble det i sluttrapporten for 2013-16 ikke gitt noen inngående drøfting av aktuelle utfordringer og forbedringsområder for videre drift av GFMN.

I perioden 2016-18 var GFMN innordnet som en egen arbeidspakke i Landbruk21Trøndelag (Landbruk21Trøndelag 2019). Periodevise rapporter fra denne tiden bemerker blant annet behovet for tematiske endringer i sammensetning av grupper, som nå var omdøpt til næringsgrupper. Nye grupper for teknologi, klimasmart landbruk, og en gruppe på tvers av blå og grønn sektor ble opprettet, samtidig som viktigheten av å bevare primærproduksjon som hovedpilaren i grønn forskning ble understreket (GFMN 2017:3-4). Evalueringer av arbeidsform og mer

grunnleggende metodiske endringer ble også gjennomført i denne perioden. En evaluering av GFMN som gjengis i sluttrapporten til Landbruk21Trøndelag innhentet synspunkter fra deltagere på innspillseminarer, prosjektverksteder og i næringsgrupper samt fra styringsgruppedlemmer, og intervju av 9 «eiere og sentrale samarbeidspartnere i GF» (2019:12). Evalueringen fant blant annet at GFMN hadde resultert i flere forskerkroner til Trøndelag og at det var et «skoleeksempel på hvordan en bør organisere ideskaping for relevant forskning», men også at det var forbedringspotensiale i forholdet mellom styringsgruppe og sekretariat, samt motstridende syn på nytten av å jobbe utenfor jordbruket og på tvers av verdikjeder og etterlysninger av arbeid med videreføring gjennom finansiering og med redusering av personavhengighet i GFMN (Landbruk21Trøndelag 2019).

Noen av ankepunktene ble reflektert i endringer i GFMN i samme periode. En framdriftsrapport meldte at man fra høsten 2018 introduserte faste forskningskontakter i alle næringsgrupper for å begrense tendensen til at næringsgruppene brukte unødig tid på å arbeide seg inn mot problemstillinger hvor det allerede foreligger eller pågår relevant forskning (GFMN 2018:2); i tillegg ble gårds- og industribesøk introdusert som innslag for næringsgrupper, med den hensikt å inspirere og hjelpe gruppene med konkretisering og utdyping av temaer de arbeidet med. Rapporten meldte også om at næringsgruppene skulle gå over til selv å planlegge prosjektverksted rundt egne problemstillinger, snarere enn å avholde felles, store prosjektverksted som i tidligere år. Elementer fra disse felles prosjektverkstedene skulle isteden videreføres i en «Grønn Forskning-dag hvor blant annet tema fra prosjektverkstedene presenteres» (GFMN 2018:3).

Rapporten for perioden 2019-20 redegjør for en påbegynt utredning av mulighetene for jordbruksklynge i forbindelse med arbeidet med å utvikle nye verktøyer og arenaer, men relasjonen mellom jordbruksklyngen og GFMNs arbeidsformer eller jordbruksforskning i regionen er ikke behandlet, og rapporten viser ellers ikke til særlige endringer i arbeidsform og metodikk i perioden. Det vises likevel til viktig utvikling, som opprettelsen av egen prosjektleder-post rettet mot Møre og Romsdal fra februar 2020, opprettelsen av nettside for Grønn Forskning, samt overgangen til virtuelle møteformer for arenaer som ble påvirket av COVID-19-pandemien (GFMN 2020). Som i tidligere perioder rapporteres det i tillegg om omsøkte og innvilgede prosjekter, avholdte møter og andre aktiviteter.

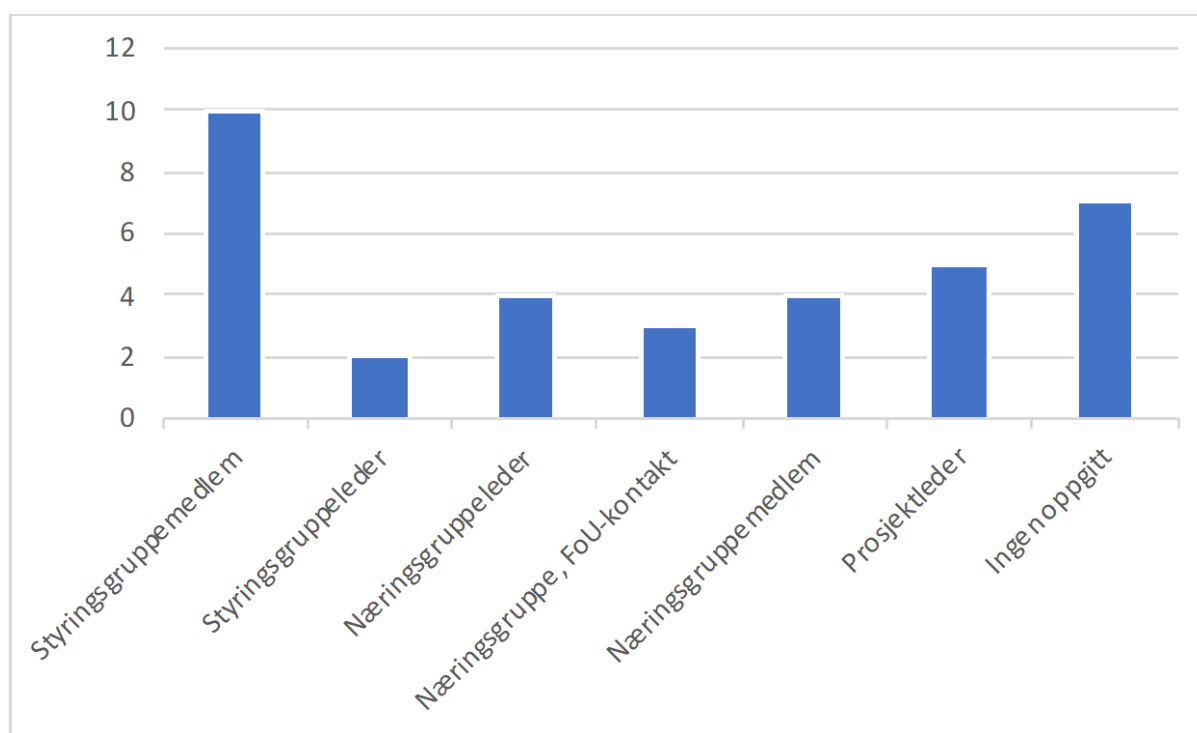

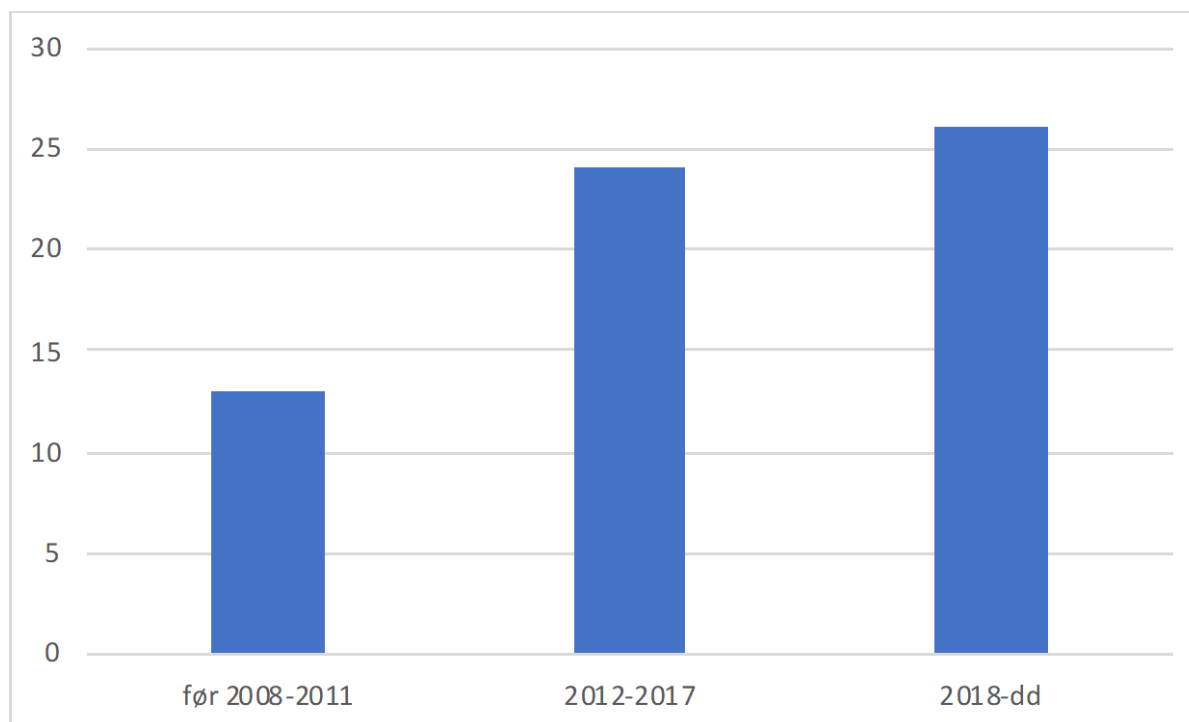
3. Metode og datagrunnlag

Evalueringen har foregått gjennom en kombinasjon av skrivebords studie, intervjuer og en litteraturstudie. En spørreundersøkelse var tiltenkt, men utgikk til fordel for en utvidelse av intervjudelen av utredningen. Totalt 30 informanter stilte til intervjuer som ble gjennomført digitalt via Teams og hadde en varighet på mellom 30-75 minutter.

Rutiner for persondatabehandling ble i tråd med Ruralis' interne retningslinjer innmeldt til og godkjent av NSD (meldeskjema 340345 godkjent av NSD 21.05.2021). Informanter ble lovet anonymitet og fikk i den grad de selv ønsket tilsendt spørsmål i forkant av samtalen (se Appendiks I og II for intervjuguide, informasjonsskriv og samtykkeskjema). For å opprettholde anonymitet er informantene tilfeldig nummerert og mulige indirekte identifiserende opplysninger utelatt i størst mulig grad i denne rapporten. De følgende figurene 1-3 og Tabell 1 viser nøkkelinformasjon om informanter.

Figur 1: Informanters verv og roller i GFMN.

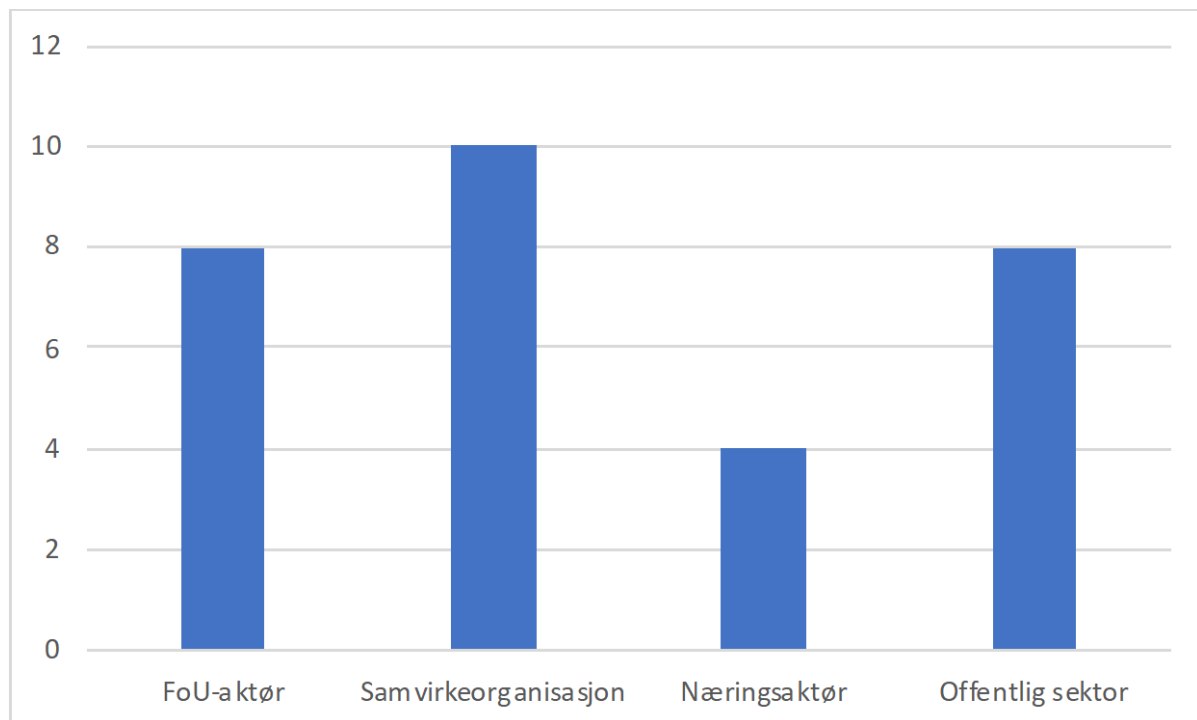

Figur 2: Tidsrom for informanters kjennskap til GFMN.

En rekke organisasjoner er representert i intervjumaterialet, iblant med flere informanter, og enkelte informanter har også erfaring fra flere ulike organisasjoner (Tabell 1). I Figur 3 er informantene kategorisert i tråd med GFMNs tidligere egevaluering (Landbruk21Trøndelag, 2019). Andelen næringsaktører er reelt sett høyere enn figuren gir inntrykk av, da en rekke av informantene også er gårdbrukere.

Tabell 1: Informanters organisasjonstilknytning (kun den mest relevante tilknytningen per informant er tatt med).

Felleskjøpet Forutvikling	NIBIO	SINTEF
FORREGION Vestfold	NLR Trøndelag	SINTEF Agri og matindustri
Fylkesmannen i Møre og Romsdal	Norsøk	SpareBank 1 SMN
Mære landbruksskole	NTNU Food Forum	Statsforvalteren i Møre og Romsdal
Midt-Norsk Landbruksråd	NTNU Samfunnsforskning	Statsforvalteren i Trøndelag
Møre og Romsdal Bonde- og småbrukarlag	Oi! Trøndersk mat og drikke	Trøndelag bondelag
Møre og Romsdal Bondelag	Revisjon Midt-Norge	Trøndelag fylkeskommune
	Ruralis	

Figur 3: Informantenes organisasjonstilknytning, kategorisert i tråd med GFMNs tidligere egnevaluering (Landbruk21Trøndelag, 2019).

4. Relevant forskning

GFMN kan best forstås i lys av faglige strømninger fra innovasjonsstudier og beslektet faglitteratur omkring dynamikker og rollefordelinger i regionale og sektorielle innovasjonslandskap. Eksempelvis kan nevnes begrepsapparatene rundt «mode 2» kunnskapsproduksjon (Gibbons et al. 1994)», og «post-normal science» (Funtowicz og Ravetz 1993), samt «triple helix»-modellen (bestående av forskning, næring og myndigheter) (Leydesdorff og Etzkowitz 1998), senere utvidet med «quadruple helix» (hvor samfunnet legges til) (Carayannis og Campbell 2009), og til og med «quintuple helix» (hvor også det fysiske miljøet inngår) (Carayannis og Campbell 2010). Innen jordbruksforskning og innovasjon har disse strømningene fått feste gjennom rammeverk som «agricultural knowledge and information systems» (AKIS) og «agricultural innovation systems» (AIS) (Klerkx et al. 2012).

Felles for disse konseptuelle rammeverkene er forståelsen av FoU som systemiske og behovsdrevne prosesser hvor forskningsaktivitet foregår i samspill med ulike samfunnsaktører, og hvor selve disse systemdynamikkene kan gjøres til gjenstand for kunnskapspolitikk og -organisering. Dagens «responsible research and innovation» (RRI) og «open science» (OS) (Shelley-Egan et al. 2020) er styringsrammeverk som springer ut av disse faglitteraturene og henvender seg både til utøvere, finansierende organisasjoner, og forskningsbrukere og interessenter, som og foreslår organiseringsformer for å ivareta normer og forventninger omkring medvirkningsprosesser og mål og bruk av forskningsresultater. Både det norske Forskningsrådet og EU-kommisjonen har eksplisitt lagt RRI og OS til grunn for egen virkemiddelutforming og medvirkning, og nyttiggjøring har blitt et stadig viktigere vurderingskriterie i det norske forskningspolitiske landskapet i senere år (Gulbrandsen og Sivertsen 2018).

Når GFMN skal tolkes i lys av disse trendene, er det særlig mellomromsaktør-rollen som er konseptuelt relevant. Slike roller i FoU-landskapet omtales i litteraturen som blant annet «intermediaries» (Howells 2006), og som «knowledge brokers», «boundary spanners», «middle actors» og «hybrid actors» (Kivimaa et al. 2019, Meyer 2010). Mellomromsaktøren har en koblingsfunksjon mellom

actors involved in situations where direct interaction is difficult due to high transaction costs (e.g. locating a suitable partner to collaborate with, disincentives to collaborate) or communication problems resulting from differences in culture, interests, and capacity to absorb or exchange knowledge (Kivimaa et al. 2019:1063).

Med andre ord stimulerer mellomromsaktøren til nettverksbygging mellom aktører som ellers ikke møtes eller samarbeider. I tillegg til denne beskrivelsen har GFMN imidlertid også et partsoppdrag for den midtnorske bonden, som i større grad skal sette agenda for og nyttiggjøre seg av forskning og utvikling.

For mellomromsaktører vil både behovet som skal fylles og valget av arbeidsform og -metoder variere, og flere typologier av slike aktører finnes i litteraturen. Agogue et al. (2015) skiller mellom mellomromsaktører som løser konkrete problemer, sprer spesifikke teknologier og løsninger og skaper koblinger mellom ulike miljøer og nettverk. Turnhout et al. (2013:361-362) beskriver på sin side en tredeling hvor mellomromsaktørens rolle er en kombinasjon av å tilføre relevant ekspertise som møter brukeres behov, oversette mellom kunnskapsmiljøer og -brukere for å artikulere felles spørsmål og situasjonsforståelser og å fasilitere selve løsningsutviklingen. Ut fra begge disse inndelingene kan Grønn Forskning anses å operativt sette søkelys på koblings- og oversettelses-oppgaver gjennom metodikken for dialog og samarbeid. Denne metodikken stimulerer til at kunnskapsmiljøer og brukere utvikler prosjekter i fellesskap. Samtidig kan arbeidet med å etablere prosjektsøknader også anses som et tidlig steg i selve løsningsutviklingen (hvor selve resultatene, løsningene og andre goder fra realiserte prosjekter etter hvert også inngår). I lys av næringsens særegne rolle som eier av og målgruppe for GFMN, kan vi i tillegg si at det å støtte opp om denne gruppens behovsartikulering («demand articulation», c.f. Kilelu et al. 2011, Klerkx og Leeuwis 2008), også er en sentral oppgave.

Nettopp behovsartikulering er en viktig og til dels krevende oppgave. Turnhout et al. (2013) understreker at målgrupper ikke simpelthen kan spørres om hva de lurer på eller ønsker at det skal forskes på, men at: “it requires considerable effort to achieve the situation where the stakeholders formulate and explicate their demands in ways that scientists can relate to.» (Turnhout et al. 2013:358). Både møteformater og -strukturer og enkeltpersoners evne til å fasilitere møter og dialog, påvirker artikuleringen. Faglig og søknadsstrategisk innsikt er også viktig, ettersom spørsmål og problemer fra praksisverdenen ikke nødvendigvis er forskbare, og fordi selv forskbare problemstillinger ikke nødvendigvis er støtteverdige sett fra forskningsfinansierende organisasjoner sitt perspektiv.

Litteraturen peker på flere utfordringer som kan møte mellomromsaktører i FoU-landskapet, se Figur 4. For Klerkx og Leeuwis (2008:269) er slike aktører et redskap for et velfungerende marked rundt innovasjon i jordbruket, samtidig som de er sårbare for iboende spenninger: “Although public (or collective) funding may provide a solution to loyalty and impartiality conflicts, it seems hard to find sufficient justification for such funding.” (Klerkx og Leeuwis 2008:272).

Tension	Primary datasource	Reported by secondary datasource
1. Shareholders/financiers exercise pressure to realize their objectives	ISW, AKC-ZN, AKC-NH, AKC-F, MVA, LaMi, InnoFac	Arentsen and Janssen (2003), ERM (2003), KPMG (2001)
2. Invisibility and immeasurability of service value	ISW, AKC-NH, Stimuland, Poultry Centre, GAT, Courage, AKC-F, FVIL, MVA, Agro&Co, LaMi, AKK, Horti Solutions, InnoFac	Arentsen and Janssen (2003), Arnold et al. (2003), Beemer et al. (2005), ERM (2003), Van de Graaff and de Jong (2002)
3. Unclear images of innovation intermediaries' roles	InnoFac, MVA	Arentsen and Janssen (2003), Bureau Bartels (2004), ERM (2003), KPMG (2001)
4. Too limited mandates	AKC-NH, Syntens Agro, Stimuland	KPMG (2001), Molenschot and Oostdijk (2004), Van de Graaff and de Jong (2002)
5. The added value of innovation process management is not recognized or even seen as competition by providers of R&D and KIBS	AKC-NH, FVIL, ISW, InnoFac, GAT, Syntens Agro, FVIL, Agro&Co, LaMi, Horti Solutions	Arentsen and Janssen (2003), Beemer et al. (2005), Bureau Bartels (2004), KPMG (2001), Molenschot and Oostdijk (2004), Van de Graaff and de Jong (2002)
6. Incoherent policy with regard to the establishment of innovation intermediaries.	ISW, Stimuland, GAT, TCA	Arnold et al. (2003) and ERM (2003)
7. Difficulties in balancing the expectations of demand and supply side	ISW, AKC-NH, FVIL, InnoFac, Horti Solutions	Beemer et al. (2005)
8. Progressive client bias: focus on innovative entrepreneurs	Syntens Agro, MVA, GAT, MVA	Metselaar (2004) and Oenema (2006)
9. May be seen as illegitimate state support for private companies	SIGN, AKK	

Figur 4: Utfordringer i mellomromsarbeid slik det fremgår i forskningslitteraturen, hentet fra Klerkx og Leeuwis (2008:269).

I en annen studie av slike aktører innenfor den nederlandske jordbrukssektoren, viser Klerkx og Leeuwis (2009: 857-858) at til tross for anerkjennelsen av positive bidrag til innovasjonssystem og kunnskapsinfrastruktur, belemres institusjonaliseringen av mellomromsaktører også av flere paradokser og vanskeligheter:

- Mellomromsaktører kan risikere å være midlertidige fenomener, ettersom nettverksstimulerende aktiviteter over tid kan gjøre målgrupper mer i stand til å selv overta dialog- og samarbeidsfunksjoner
- Det er vanskelig å forutsi hva slags nytte og verdi mellomromsaktører vil tilføre en sektor eller region på forhånd, noe som kan gjøre det vanskelig å skaffe kapital til mellomromsarbeid
- Det at mellomromsarbeid finansieres for korte perioder, og at virkningene og verdien av mellomromsarbeidet er vanskelig å vise empirisk, kan vanskeliggjøre aktørenes arbeid

Forfatterne trekker videre frem målparametre som et særlig utfordrende område for slike aktører:

Innovation brokers have difficulty in showing their impact in absolute terms: often evaluations stick to reporting achievements by using descriptive statistics, i.e. counting participants, activities, number of requests successfully processed, etc., and by measuring client satisfaction. It is difficult to calculate the effects of innovation brokers on innovation in terms of multiplier factors and spill-over effects, because of attribution problems. (Klerkx og Leeuwis,2009:857)

Utfordringene omkring påvising av nytte og innhenting av finansiering, har gjort at flere forfattere understreker viktigheten av å innlemme planlegging av

finansieringsmodell i mellomromsarbeidet, eksempelvis i retning av medlemskapsbaserte organisasjonsformer (Schut et al. 2019:587).

Det finnes en rekke metodiske inngangsvinkler og merkelapper på hvordan mellomromsaktører kan arbeide. Av eksempler kan nevnes stakeholder-analyse, nettverksanalyse og metoder for fasilitering av fokusgruppediskusjoner (Makini et al. 2013). Metoder for systematisk fremsyn og scenarietenkning har også i varierende grad blitt benyttet i norske (Fixdal og Gjefsen 2015) og europeiske (Gjefsen 2013) næringsfora for forskningsagenda-planlegging.

Enkelte metoder for interessentinvolvering i FoU-planlegging, som Science Shops, og metoder for kontaktbygging mellom nærings- og FoU-aktører, som AIMday, har allerede eksplisitt vært vurdert som aktuelle for GFMN. Hvilke metoder og forventninger som er relevante for ulike typer mellomromsaktører på ulike tidspunkter vil imidlertid variere (Vidmar 2018), og arbeidsformer må tilpasses lokale forhold. Det er ikke gitt at kompetansen og tilnærmingene som har blitt opparbeidet over tid i GFMN, vil dra nytte av å tilføres eksternt utviklede metoder. Science Shops har eksempelvis tradisjonelt vært rettet mot å la samfunnsaktører gi innspill til problemstillinger for forskere og studenter (Urias et al. 2020), snarere enn på selve prosjektutviklings- og finansieringsprosessene som GFMN arbeider opp mot. Og selv om AIMday har fungert for kontaktbygging mellom FoU-miljøer og næring, har sammensetningen av deltagere vært svært ulik den vi ser i GFMN (AIMday har ved Uppsala Universitet hatt tre til fire ganger så mange FoU-deltagere som industrideltagere), og i tillegg resultert i relativt få og begrensede samarbeidsprosjekter hvor industriaktørene dessuten selv primært har stått for finansieringen, snarere enn eksterne kilder (Baraldi et al. 2016).

Evalueringen setter seg derfor ikke fore å foreslå enkeltmetoder som alternativer til dagens arbeidsform, siden disse fort vil introdusere nye avveininger og dilemmaer. I stedet forsøkes det å forstå den gjeldende logikken og sammenhengen mellom aktiviteter i regi av Grønn Forskning, for så gjennom intervjuer å påvise generelle forbedringsområder, vedvarende flaskehals, og logiske brister i organiseringen. På bakgrunn av dette vil det i sin tur foreslås avgrensede og arbeidsverktøy som vil være spesielt enkle å tilpasses til konkrete behov innenfor rammene av dagens metodikk og styrkene i denne. For å gjøre dette trekkes det her på Brouwer et al.s (2015) omfattende typologisering av arbeidsmetoder for samhandling mellom ulike aktørgrupper på temaområder hvor tekniske, markeds-, samfunns-, og styringsmessige aspekter må sees i sammenheng. For å kunne gi metodiske anbefalinger som også tar høyde for lokale forhold, tar evalueringen i tillegg utgangspunkt i hvordan dagens arbeidsmetoder passer inn i GFMNs overordnede programteori, som presenteres i neste kapittel.

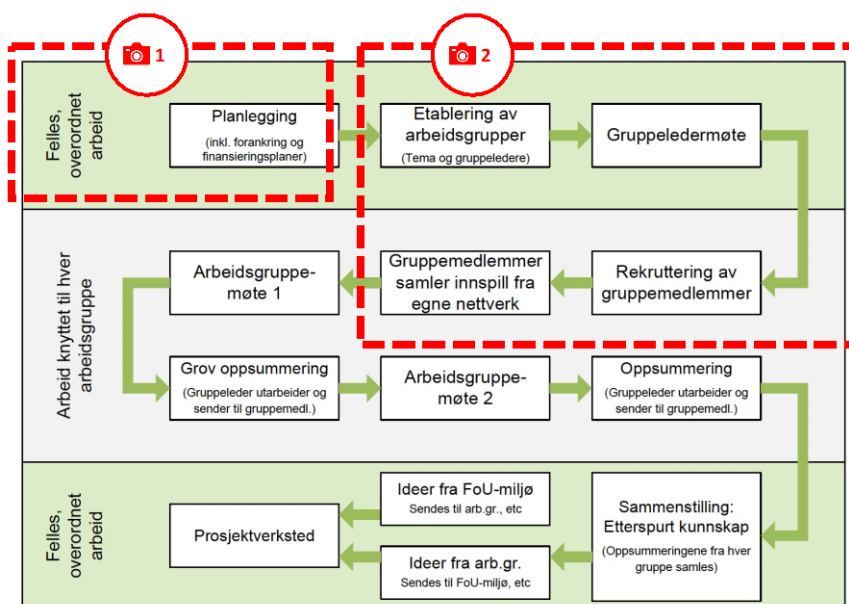

5. Programteori og kameraoppstilling

Evalueringsoppdraget tar utgangspunkt i GFMNs *programteori* (Krogstrup 2016). Programteorien består av de antagelsene omkring forholdet mellom programinnhold og effekt, som ligger til grunn for tiltaket (Krogstrup 2016:109). Arbeidet konsentrerer seg om særlig relevante og tilgjengelige elementer av programteorien for å besvare evalueringsspørsmålet (*For hvem, og under hvilke forutsetninger, er arbeidsmetodikken i Grønn Forskning nyttig, og hvordan kan den forbedres?*).

I GFMN kommer programteorien til uttrykk i tidligere prosjektrapporter og dokumenter. Figur 5 og Figur 7 under er hentet fra sluttrapporten til Grønn Forsknings prosjektperiode 2009-13, mens Figur 6 er evaluators grafiske sammendrag av tekstdokumentet «Arbeidsinstruks for næringsgruppene i Grønn forskning» (GFMN udatert), som beskriver en årlig syklus for samhandling mellom prosjektleder, næringsgruppeledere, og næringsgruppemedlemmer, og slik sett gir en oversikt over arbeidsmetodikken.

Mens programteorien organiserer elementene i tiltaket, vil «kameraer» kunne avgrense evalueringsarbeidet slik at oppmerksomheten rettes mot områdene som er av særlig interesse (Dahler-Larsen og Krogstrup 2003:68-69). Ut fra evalueringsprosjektets målsetninger (over) er det ønskelig å se på spørsmål omkring potensialet for videreutvikling av Grønn Forskning i relasjon til en mulig jordbruksklynge (hovedmålsetning), nytte og potensiale for ulike grupper (delmål 1), rollen, nytten, og forbedringspotensialet for ulike aktiviteter og arbeidsformer (delmål 2 og 3). Fire kameraer med tilhørende kunnskapsmål har blitt etablert for å gi retning på evalueringsarbeidet og skape sammenheng mellom områdene som studeres.

Figur 5: Kamerainnretninger plassert over prosesskart fra sluttrapporten til Grønn Forskning 2009-13. «Prosjektverkstedet [viderefører] arbeidet med å utvikle forskningsprosjekt gjennom samarbeid, som en naturlig oppfølging av synliggjorte behov for ny kunnskap» (GFMN 2013: 24).

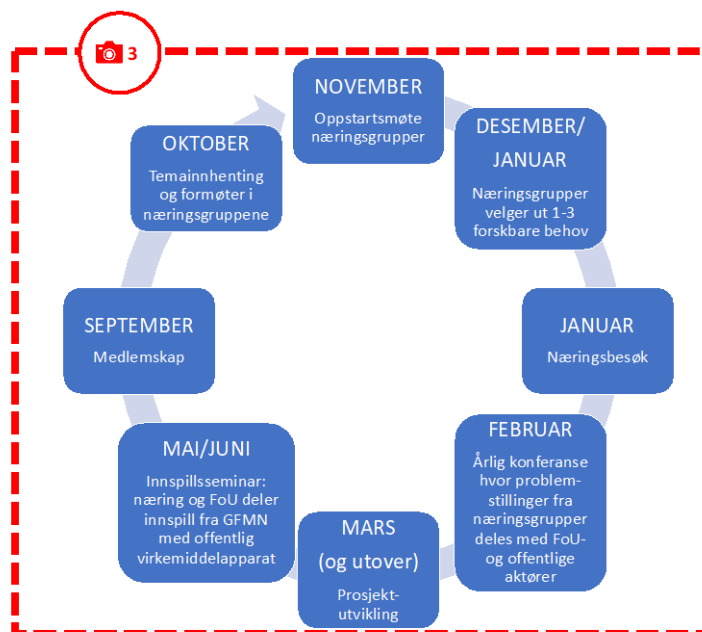
Figur 5 viser prosessen i GFMN med vekt på interaksjoner mellom overordnet nivå og næringsgruppe-nivå. Figuren er fra 2013 og bruker den tidligere merkelappen «arbeidsgruppe». En innledende planleggingsfase inkluderer finansieringsplaner og etablering av tematiske næringsgrupper, mens næringsgruppene deretter arbeider iterativt og med innhenting av innspill fra egne nettverk, før en sammenstillende fase oppsummerer etterspurt kunnskap gruppevis, det innhentes ideer fra FoU-miljø, og deretter videreutvikles temaer gjennom prosjektverksted. Figuren er ikke uttømmende og dekker heller ikke all aktivitet rundt GFMN per dags dato. FoU-kontakter er for eksempel nå innlemmet i næringsgruppene og en rekke aktiviteter som bl.a. Grønn Forskning-konferansen (årlig konferanse i februar, se årshjul i Figur 6), innspillseminar, næringsbesøk og annet, er ikke med. Kameraoppstillingen setter imidlertid her søkelys på det stadig aktuelle arbeidet med overordnede rammevilkår, forankring og finansiering (kamera 1) og på arbeidet med tematisk innretning og utvelgelse av medlemmer til næringsgruppene (kamera 2).

Kamera 1: Overordnede rammevilkår

Har målsetninger og utfordringsbilde endret seg fra oppstart til i dag, og er arbeidsformene tilpasset eventuelle endringer i rammevilkår?

Kamera 2: Nedsetting av næringsgrupper

Appellerer næringsgruppene til relevante deltagere, og skjer prosessen på en måte som også gir godt idesamarbeid?

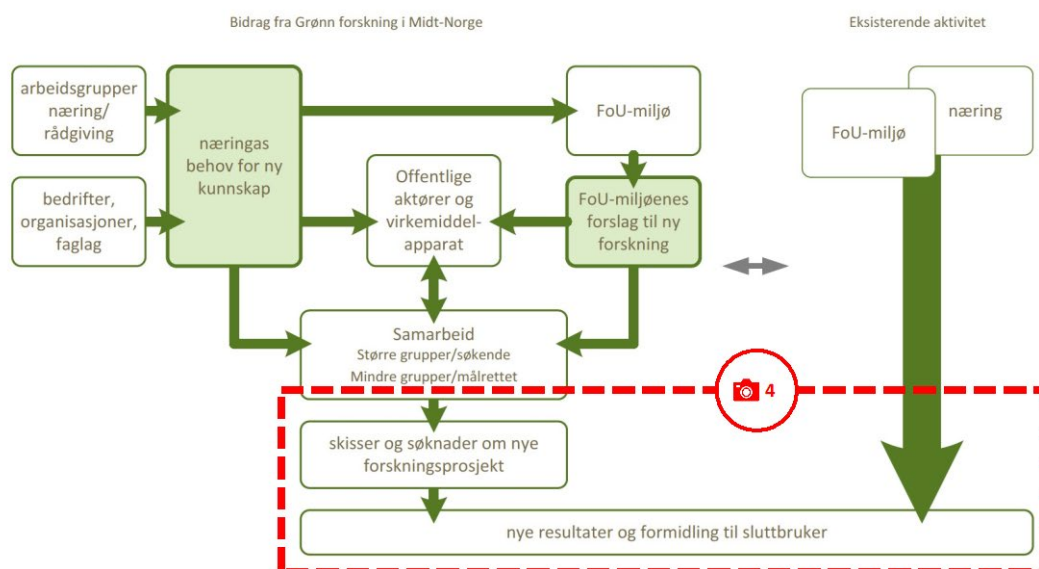

Figur 6: Arbeidsåret for næringsgruppene i GFMN («Årshjul», evaluators skjematiskering av «Arbeidsinstruks for næringsgruppene i Grønn forskning» (GFMN udatert) samt oppdatert i tråd med rekkefølge og innhold i aktiviteter pr. august 2021).

Figur 6 viser arbeidsåret i GFMN, skjematiskert månedsvis og med stikkord om hvilket arbeidsfokus som til enhver tid er gjeldende. Næringsgruppene holder oppstartsmøter i november, og disse etterfølges av en periode hvor næringsgruppene jobber frem 1-3 forskbare problemstillinger og gjennomfører næringsbesøk. I februar avholdes en større konferanse hvor næringsgruppene inngår sammen med et bredere sett av deltagere fra næring, virkemiddelaktører, forskningsmiljøer og andre, og som ledd i denne legges ideer fra næringsgruppene frem for FoU-miljøer og offentlige aktører som ikke ellers deltar aktivt i næringsgruppene. Fra mars videreutvikles prosjekter, og i mai/juni avholdes et innspillsseminar hvor arbeidet i næringsgruppene legges frem for det offentlige virkemiddelapparatet. I september avklares medlemskap og deltagelse for neste årssyklus, etterfulgt av temainnhenting og formøter i tilknytning til neste næringsgruppe-kohort. I likhet med Figur 5 har Figur 6 også mangler, da både tidsskjema og møteformater har vært endret under COVID-19, og ettersom prosjektutvikling i noen grad også foregår til andre tider avhengig av samarbeidskonstellasjoner og finansieringsmuligheter. Like fullt fanger figuren opp mye av det som gjerne kalles «Grønn Forskning-metodikken». Kamera 3 retter seg mot denne overordnede arbeidsformen.

Kamera 3: «Grønn Forskning-metodikken»

Er det god sammenheng og balanse mellom elementene i metodikken, og hvor ligger det eventuelle flaskehalsar og/eller forbedringspotensial?

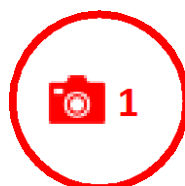
Figur 7: «Grønn forskning i Midt-Norge [har] forsøkt å legge til rette for brukermedvirkning og finansiering av forskningsprosjektsøknader utarbeidet av ulike forskningsmiljø. Nærings behov for ny kunnskap har stått i sentrum av dette arbeidet» (GFMN 2013: 26).

Figur 7 viser aktiviteter som leder frem mot resultater og formidling til sluttbruker, med prosesser i regi av GFMN til venstre og annen aktivitet uavhengig av GFMN til høyre. Figuren posisjonerer dermed GFMN opp mot det virkelighetsbildet som lå til grunn for at initiativet i sin tid ble opprettet, hvor næringsaktører manglet innflytelse, eierskap, og bestillerkompetanse i FoU-utvikling. Skjematiseringen av GFMN-prosessen viser aktive roller for nærings, FoU- og virkemiddel-aktører, og anerkjenner også at det er informasjonsflyt og påvirkninger mellom GFMN-prosessen og prosesser som foregår eksternt. Prosesskartet munner ut i «nye resultater og formidling til sluttbruker», men uten å gå inn på konkrete aktiviteter og mekanismer for nyttiggjøring av resultater fra prosjekter. I lys av GFMNs overordnede målsetning om å bidra til forskning som møter bondens behov, antas det her at det finnes mulig forbedringspotensial på dette området, og kamera 4 rettes derfor inn mot nyttiggjøring.

Kamera 4: Prosjektetablering og nyttiggjøring av resultater fra FoU-prosjekter

Hvilken rolle bør Grønn Forskning ha med hensyn til formidling og nyttiggjøring?

6. Funn

Kamera 1: Overordnede rammevilkår

Intervjuguiden innledet med spørsmål om overordnede målsetninger, rammevilkår og målgrupper for GFMN. Informantene ble spurt om de kjente seg igjen i fortellingen om at GFMN i sin tid ble opprettet for å bøte på manglende eierskap til og nytte av FoU hos næringen gjennom å skape en arena for å spille inn temaer og behov, bygge bestillerkompetanse og engasjement for forskning hos bonden, og å øke medvirkningsgrad og -kultur gjennom samspill mellom næring, FoU og offentlige aktører. Blant de som ble intervjuet, var det bred enighet om denne målbeskrivelsen, og om at den både har vært og fortsatt bør være styrende for hva GFMN skal gjøre.

Mens det var generell enighet om GFMN sine overordnede målsetninger, var det imidlertid mer varierte syn på hvorvidt selve utfordringsbildet og rammevilkårene til GFMN har endret seg.

Blant endringer i positiv retning, pekte flere informanter på at det de siste 10-15 årene har vært en markant økning i krav og støtte til medvirkning i FoU blant forskningsfinansierende organisasjoner, og at GFMNs tidlige gjennomslag sammenfalt med tiltagende krav fra NFR og virkemiddelapparatet på dette området.

kravene fra for eksempel Forskningsrådet til brukermedvirkning har økt betraktelig i løpet av de siste 10-15 årene. [...] kanskje det har vært enklere å øke [medvirkningen] og mer reelt innenfor de bransjene som er preget av større lokomotiver enn jordbruks og kanskje jordbruksnæringen [som er mer fragmentert]. [...] noe av grunnen til at Grønn Forskning hadde suksess i starten, det var at vi kom inn på et såpass tidlig tidspunkt der hvor medvirkningskravene var under dagens. Det var begynt å komme, det var et ønske fra Forskningsrådet og andre virkemiddelapparat [og så gjorde vi noe med det] og det falt jo i veldig god jord da, hos virkemiddelapparatet. Vi var på riktig sted til riktig tidspunkt der (6).

Også når det gjelder mengden forskningsproduksjon i Midt-Norge, samt næringens forskningsbevissthet og forskningsinstitusjonenes interesse for jordbruksforskning, ble det meldt om positiv utvikling, blant annet med henvisning til de strategiske satsningene Mat og Agri ved SINTEF og Food Forum ved NTNU, og til økende forskningsfokus på bioøkonomi.

Men nå er det jo mange flere aktører. Altså nå er det jo et miljø rundt Mære, ikke minst har du Sintef og NTNU, som kommer for fullt inn på landbruksforskningen, kanskje ikke minst i forhold til den der bioøkonomi-vinklingen. Det har jo gjort at du har fått flere aktører i Trøndelag som driver med landbruksforskning. I tillegg til at bøndene har bestemt mer nytten. [...] Når vi skal søke prosjekter er det flere ulike aktører som er på banen enn det har vært før. [Intervjuer: Først og fremst på FoU-siden?] Ja først og fremst på FoU-siden. Men så ser vi også dette her med at det er

jo et økt engasjement rundt gårdbrukerne som mer ser nytten for forskning og utvikling enn det de gjorde for 10 år siden eller 15 år siden (1).

Til tross for disse tendensene var det ingen informanter som ga uttrykk for at GFMN ikke lenger var viktig. Annen utvikling ble pekt på for å vise at GFMN fortsatt fyller et behov, særlig regionalt:

Sentraliseringen man ser blant forskningsinstitusjonene er et kjempeargument for at et prosjekt som Grønn Forskning i Midt-Norge er nødvendig da, for å få den der lokale forankringen og få forsket på problemstillinger som kanskje er viktigere her, men ikke er så viktig andre plasser (21).

Hvis man skal få initiert forskning i området vårt må man gjøre det selv. De store forskningsinstitusjonene kommer ikke til deg. Behovene Grønn Forskning skal møte, gjelder fortsatt (12).

At GFMNs regionale avgrensning «gjelder på nærings siden, men ikke på FoU-siden» (12) ble presisert av en informant og understøttet i flere senere intervjuer.

I den grad endringer i ytre rammevilkår ble kommentert i intervjuer, så ikke disse ut til å ha nødvendiggjort grunnleggende endringer i metodikk og arbeidsformer. Derimot var det eksempler på mer inkrementelle grep, som endring av næringsgruppeinnretninger: «Klimadebatten er eksempel på endrede krav. Da må Grønn Forskning endre [næringsgrupper]» (20).

Når informanter reflekterte omkring GFMNs utvikling over tid, fremkom det også mønstre som ikke like tydelig kunne relateres til endringer i selve rammevilkårene, men heller til personer prosjektledelsen, eller til tretthet i organiseringen etter at tidlig engasjement dabbet av. Flere viste også til at et tidlig fokus i GFMN på aktiv innsats i selve utviklingen av prosjektsøknader, minket over tid:

Den første perioden da Grønn Forskning var, så hadde Grønn Forskning en egen person med kompetanse på forskning [som kunne] løfte prosjektideene i systemene [...] Mens det i de senere årene har det blitt mer en administrering av [seminarer og gruppemøter] uten at man nødvendigvis får noe mer hjelp til å løfte prosjektene (9).

Jeg mener det har vært endringer over tid. Fordi det har beveget seg litt fra å [fra at] hovedmål veldig var å påvirke utlysninger og lobbe inn prosjekt. Det var veldig aktivt med i starten. Mens nå så opplever jeg at det også er ganske mye som går på å markedsføre Grønn Forskning som en aktør (1).

Tendensen over mot markedsføring av Grønn Forskning som aktør, kan nok relateres til GFMNs behov for å rettferdiggjøre egen eksistens og innhente fornyet prosjektfinansiering. I en rekke intervjuer ble dette fremhevet som et vedvarende og krevende arbeid som har gått på bekostning av både utførelsen av primær oppgaver og evnen til langsiktig strategisk tenkning, og har vært til belastning for både medarbeidere og målgrupper.

Entusiasmen rundt det er ikke på topp nå fordi vi har brukt så mye tid på denne prosessen med å få tak i penger at mange kanskje har blir litt sånn fed up [...] 'dere i Grønn Forskning dere prater jo ikke om noe annet enn at dere trenger penger' (15).

Mye jobbes med mindre fordi det er relevant for kjerneoppgaver, men fordi det hjelper med å skaffe fremtidig finansiering (20).

[Intervjuer: Var det prinsipielle diskusjoner som kom opp om og om igjen?] Ja mange: Geografi, arbeidsmetodikk, forhold til skog-siden, skismaet med fylkesnivå [...] Nesten daglig måtte man ta strategiske valg for fremdrift (12).

Det pågående arbeidet med å organisere GFMN inn i en jordbruksklynge er et av flere spor som har blitt arbeidet med for viderefinsiering. Det har også blitt arbeidet med å få finansiering over jordbruksoppgjøret, noe samhandlingen med andre regioners Grønn Forskning-initiativer er med på å støtte opp om:

Vi bruker tid på å få andre regioner til å starte opp prosjekter. Ikke fordi vi har så sterkt ønske om at andre regioner skal ha Grønn Forskning, men [delvis] for å vise myndigheter nasjonal nytte med tanke på finansiering (20).

Enkelte informanter pekte på at næringen selv burde bidra med finansiering, mens en informant tok til orde for offentlig finansiering med henvisning til nytten for fellesskapet:

Det som finansieres er fellesskapets aktiviteter [...] Fylkeskommunen finansierer en aktivitet som så er til nytte for fellesskapet, og at aktiviteten som sådan kjøres som det. [i kontrast med Oi!s søknader om midler til Bryggerifestivalen for eksempel, er] Grønn Forskning er i mye større grad fellesskapets verktøy så og si, for å få opp verdiskapningen og forskningsbasert verdiskapning i landbruket. Det går ikke an å si at det er Oi! Trøndersk mat og drikke som gjør det for sin egen del. Og det skillet der er borte når man kommer til definisjonen på hva man skal finansiere, da (7).

Kamera 2: Nedsetting av næringsgrupper

Næringsgruppene har vært en bærebjelke i GFMN siden oppstart, og graden av mangfold og deltagelse i disse må kunne antas å være en indikasjon på hva? for også andre GFMN-fora og større arrangementer. Informantene ble derfor stilt flere spørsmål om de tematiske grupperingene og om hva som påvirker hvorvidt GFMN tiltrekker seg og beholder de «rette» deltagerne.

Når det gjelder graden av representasjon fra ulike typer næringsaktører i næringsgruppene, var det enighet om at næringsgruppene måtte være relevante for ulike produksjoner. Inndelingen består i skrivende stund av fire produksjonsknyttede og tre tverrgående grupper: Småfe, Storfe, Grønt, Korn, Teknologi og presisjonslandbruk, Klimasmart landbruk, og Økonomi og driftsledelse (GFMN 2021:1-3). Samtidig er det en anerkjennelse av at innsatsen rettes inn mot områdene hvor det finnes potensiale i form av engasjerte deltagere eller også for finansiering av prosjekter:

[Det sies fra prosjektlederhold at] 'Næringsgrupper det blir opprettet der vi ser behov for det'. Det jeg tror jeg at jeg hører da, det er at 'der det finnes energi og vilje, og motivasjon for å jobbe, der legger vi inn innsats'. Det synes jeg jo er et utmerket godt prinsipp. Og da kan det ikke være slik at alt sammen blir 100% [...] at alle er representert til enhver tid [...] Det støtter jeg egentlig, ellers blir arbeidet ganske tungt (7).

Partnerorganisasjonene bidrar til å verve deltagere fra egne nettverk. Programteorien baserer seg her på en antagelse om at deltagende organisasjoner formidler kontakter internt, og at relevante aktører mobiliseres på grunnlag av de aktivitetsområdene, medlemsmassene og nettverkene organisasjonene representerer. Selv om ingen informanter beskrev konkrete holdepunkter for at representativiteten var mangelfull, var det flere som erkjente tendensen mot «Tordenskjolds soldater» (3), det vil si ... eller ga uttrykk for usikkerhet omkring hvorvidt viktige grupper ble oversett.

De tillitsvalgte gårdbrukerne [er de] jeg opplever at har vært med på disse innspillsarenaene. [...] I tillegg til ansatte i organisasjonene. Det er jo alltid et spørsmål om det er representativt da, for det som er målsetningen til Grønn Forskning. Men jeg er ellers litt usikker da på hvordan det ellers skulle ha vært. [Det er jo de tillitsvalgte] som er engasjerte (26).

Det var påfallende i intervjuene at usikkerhet omkring representativitet ikke primært dreiet seg om ulike produksjonsområder fra næringsssiden, men i mye større grad fokuserte på viktigheten av at næringsgruppene bestod av medlemmer som skulle ha en riktig innstilling til arenaen, og at prosjektledelsen også hadde evnen til å identifisere slike medlemmer.

Det var jo alltid en sånn spennende øvelse når man skulle sette sammen de næringsgruppene [...] i starten av hvert år. Noen bønder fungerer jo utmerket i sånne sammenhenger og har mye å bidra

med, andre har sagt ja uten at de har hatt tid, og andre kjenner jo overhodet ikke plassen sin, altså (10).

Utfordringene er å finne bønder som sitter i NG som ser ut over seg selv og egne utfordringer. Må løfte blikket og se hva som var viktig på næringen (20).

Det er verdt å merke seg at tidligere næringsgruppedeltagere har gitt uttrykk for skepsis mot å delta på ny:

Jeg [hadde en ringerunde] for å få med gruppelemmer. Og måtte ta en liten vask. Tilbakemeldingen var jo [mange] var usikre på om man skulle bruke tiden på det, for man var ikke helt sikre på hva det kom ut av det. Bønder [...] var ganske tydelige på at dette var en del tidsbruk og litt lite effekt. [Intervjuer: Var dette bønder som hadde vært med før?] Ja (25).

Kvaliteten på næringsgruppene ble beskrevet som personavhengige, både for næringsgruppedelere, FoU-kontakter og deltagere ellers. Likevel var det for FoU-kontaktene at informantene gav de mest håndfaste eksemplene på hvordan denne personavhengigheten kunne påvirke gruppens arbeid. «Så er man jo der også veldig avhengig av hvem som sitter i [nærings]gruppen. Det havner jo fort innenfor [...] Har man med to forskere så havner man jo fort i et løp som går mot dem» (25).

Noen trodde Grønn Forskning var noe dem kunne komme og forsyne seg av. Men det er jo og litt å gi for at det skal kunne fungere. De som ikke skjønnte at det var en arena for å gi noe tilbake, så gikk det ikke. Vi så jo at det var noen forskningsaktører som var bare droppet innom for å hente gode og allerede forankrede problemstillinger i næringen. Jobbet de ikke videre med næringen, så ble de fort satt på sidelinjen. [...] De forskerne som [...] skjønnte at 'nå må jeg forholde meg til næringen og samspille med dem', de kom mye lenger enn de som på en måte skulle fortsette å jobbe med arbeidsmetodene og bare komme og hente ut problemstillingene (13).

Forskeres rolle i næringsgruppene fremstår som svært viktige for retningen på diskusjoner, og bekrefter slik sett noe av den frykten for at næringen kunne la seg dominere, som lå til grunn for at næringsgruppene frem til nylig *ikke* inkluderte forskere:

Det [var] med vilje. Vi ønsker at det skal være primærleddets forum. På prosjektverksted skal forskerne komme med sine innspill og løfte sine innspill. Forskerne har dette som yrke, mens gårdbrukerne er i næringsgrupper av interesse. Ønsker ikke å gjøre det forskningsstyrt (12).

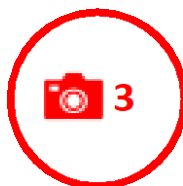
Mens enkelte informanter ga uttrykk for frykt for at FoU-aktører kunne styre ideutvikling inn mot egne forskningsinteresser, ga de av forskningsaktørene som hadde lagt mye innsats inn i næringsgruppene uttrykk for å være motivert mer av generelle ønsker om langsiktig relasjonsbygging enn av muligheten for å kuppe enkeltprosesser.

Flere informanter ga uttrykk for endringer som kunne gjøre næringsgruppene mer i stand til å møte behovene fra forskningssiden:

Det som er utfordrende er at vi kan jo diskutere et problem som veldig mange snakker om nå, det er jo biogass. Og med biokraft da som er, man har et miljøaspekt, vi har tekniske utfordringer i å spre det, vi har en økonomisk bit, det er et klimahensyn. Så ofte er det samme problemstilling som

er tatt opp i flere [næringsgrupper] da, sånn jeg forstår det. [...] Og skal vi løfte et prosjekt i dag da, som er litt stort, så må man jo ha med seg flere hold, både et universitet, en samfunnsviter, en teknologi og forskningsbit da. Sånn at kanskje ikke gruppene speiler ikke kanskje det som er forskningsrådet, det det oppsettet som jeg kjenner da. [Intervjuer: Tenker du at gruppene motvirker en tverrfaglighetsforventning fra Forskningsrådet?] Ja jeg vet ikke, kunne vært flinkere til å løfte den tverrfagligheten da kanskje. Ikke bare siloer for hver enkelt gruppe, men at man kunne kanskje ha delt det. [...] Man kunne hatt et sånt stopp-punkt og gått til andre grupper og hatt en diskusjon sammen (2).

SINTEF stiller ikke med mange folk på de arrangementene, på grunn av at de [GFMN] etterspør det heller ikke. De inviterer jo ikke bredt, for de har ikke et bestemt tema som de kan [spørre meg hvem] på SINTEF som kan inviteres på dette her. [...] Hvis jeg hadde skrevet rundt på SINTEF og spurt hvem er det som kjenner Grønn Forskning og deres aktiviteter, så tror jeg det er veldig, veldig få (14).

Kamera 3: «Grønn Forskning-metodikken»

Informanter ble bedt om å forklare hva de selv mente at Grønn Forskning-metodikken bestod i, og stilt spørsmål om hvorvidt de syntes det var en naturlig sammenheng og balanse mellom de ulike aktivitetene i GFMN. Beskrivelsene av hva metodikken bestod i varierte noe, men dreide seg i hovedsak om at bonden får anledning til å formulere forskningsbehov som i sin tur konkretiseres som prosjekter med FoU-aktører via næringsgruppene og andre fora. Dette må sies å være i tråd med GFMNs programteori slik den fremstår i årshjulet (Figur 6). I den begrensede grad informanter mente at det var aktiviteter man burde gjøre *mindre* av, var det rettet mot Grønn Forskning-konferansen, som enkelte så som distraherende fra hovedoppdraget omkring prosjektutvikling.

Selv med utgangspunkt i at Grønn Forskning-metodikken anses som logisk sammenhengende og hensiktsmessig, var det imidlertid tydelig at informantene så flere forbedringspotensialer. En informant reagerte også på selve forestillingen om at GFMN har en egen metodikk:

Ser ofte at man snakker om «Grønn Forskning-metodikken». Og det har jo en positiv effekt i det at man tar litt sånn eierskap til måten man jobber på. Men samtidig så får jeg litt allergisk reaksjoner på også, for det er neppe noe man kan patentere på for å si det slik. Det er og blir et mellomromsarbeid i koblingen mellom næringsliv og forskning med politiske myndigheter som et tredje hjørne. [Mange aktører] jobber på en tilsvarende måte. Man hadde stått seg på å være litt mer åpen for det. [...] Hvis man definerer det liksom for hardt [...], metodikken med stor M, så er jeg redd for litt sånn innlåsing på det da. Man skjerner seg selv for å ta imot innspill til hvordan det kan videreutvikles, og man skjerner seg også for veldig sånn åpenbare muligheter for å se på andre måter å gjøre det på. Eller andre verktøy for den del. [Samtidig kunne man også] med fordel dokumentert egen prosess og metodikk litt bedre. Ikke for at den skulle sementeres, men for at den kunne gjøres til offer for en debatt da. [GFMN er svært personavhengig, særlig ift prosjektleders rolle, og dokumentert arbeidsform kunne gjort organisasjonen mer robust når personer skiftes ut] (7).

Flere punkter fra intervjuer understøtter dette synet. Mens årshjulet fremstår som et tydelig arbeidsverktøy for prosjektledelsen når det gjelder sammenheng mellom typer av møter og aktiviteter, har informanter fra næringsgruppe-nivå etterlyst klarere rammer og konkretisering av hvordan arbeidet skal utføres i de enkelte gruppene. En informant gjenga en næringsgruppeleders etterlysning av en «kokebok» (26) for næringsgruppelederens arbeid, mens en annen sa at

hvem som leder gruppen [er en] kritisk faktor [som kanskje ikke] er så godt beskrevet i arbeidsmetodikken, da. [En] bestilling til hva må næringsgruppelederen inneha av kompetanse, måter å lede på [...] det er noe der som jeg kjenner på at er veldig viktig for at dette her skal lykkes (28).

I forbindelse med diskusjon om prosjektfinansiering, foreslo en annen informant at det å gjøre metodikken eksplisitt og delbar, kunne åpne for å «selge metodikken [som] finansieringsmodell» (15). På den andre siden erkjente også informantene at det lå et dilemma i det at innføring av standarder og krav kunne gå på bekostning av innsatsvilje: «du skal være veldig forsiktig med å lage for mye organisasjon ut av det der. Med formelle forventninger og retningslinjer. Det fungerer best når det fungerer med godvilje og interesse» (23).

Flere informanter som hadde deltatt i næringsgrupper over tid, meldte om at innsatsen lett kunne bli episodisk, og at det manglet mekanismer for å sikre fremdrift mellom møter. En informant meldte om at ideer til FoU-prosjekter ikke blir tatt tak i, og at det var for lite støtte til næringsgruppelederen på konkretisering og prosjektutvikling. En annen informant fra en FoU-institusjon minnet om at forskerne ikke nødvendigvis har anledning til å mobilisere kollegaer rundt initiativer fra grønn forskning, både grunnet manglende mandat, og desentraliserte og til dels store og uoversiktlige fagmiljøer i egen institusjon: «Det stopper opp hvis det er de faktiske forskerne som er i næringsgruppene som forventes å ta tak i de ulike oppgavene [ideutvikling, søknadsskriving, og prosjektetablering]» (23). En annen ga uttrykk for at tidshorizonten i Grønn Forskning ikke passer overens med tidsrammene forskere arbeider mot: «systemet deres forteller ikke [forskeren] at 'her er det mulig å bli med inn i et kanskje med søknad til høsten.' Det er litt for lange linjer [sammenlignet med tidslinjene for søknader forskeren er inne i]» (14).

Informantene ytret flere forslag til hvordan næringsgruppene kan støttes ytterligere. «Gå kjappere over i grupper som skal jobbe med temaer. [... Det er] mye enklere å få på gårdbrukere på helt konkrete temaer» (4).

Det med årshjul og årsplan og søknadsfrister og sånne ting, er ting som Grønn Forskning kunne bidratt litt i forhold til de enkelte næringsgruppene. Gjerne informert litt mer, og de kunne hatt en sterkere rolle i forhold til det å ha et årshjul der fristene står, og kanskje og litt mer i forhold til forutsigbarhet: når er det neste år de planlegger fellesmøtene og informasjonsmøtene og [...] der tror jeg Grønn Forskning som sådan kunne hjelpe gruppekoordinatorerne litt mer (23).

Hvis gruppen i større grad kunne være ideformidler utover til de to [forskningsaktørene] som er representert i gruppen i dag da, hvor [påviste forskningsbehov kunne deles eksternt i regi av GFMN], det er mange som kunne være interessert (23).

Også på selve søknadsutviklingen foreslo flere informanter at GFMN kunne støtte prosessen i større grad, og i så måte gjenoppta noe av den aktive søknadsutviklingen som kjennetegnet de første årene med prosjektledelse:

Kanskje det som hadde vært ekstra bra det var å sørge for at forskerne ikke trengte å gjøre hele akkvisisjonsjobben. Vi snakker jo om det her ut fra et perspektiv om at næringen ønsker å ta ballen, ønsker å være førende. Og da er det kanskje ikke helt urimelig å håpe på fra næringen at det finnes mer enn gode ideer der. At det finnes en viss vilje og evne til å gjennomføre. [Ikke nødvendigvis skrive søknadene, men] det er veldig mye forskerne trenger fra næringen, av engasjement, nettverk, kroner og øre, [for å bygge prosjekter og] å oppfylle viktige krav til brukermedvirkning (6).

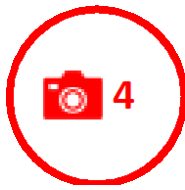
I intervjuene kom det også frem konkrete lærdommer om hvilke forutsetninger som skal til for at samhandlingen i næringsgruppene skulle fungere godt. Det ble tydelig tidlig i GFMNs levetid at det var mye formidlingsbehov som lå i bunnen for diskusjoner, og det ble gjort «grep for å få inn minimum en representant fra [NLR] inn i hver næringsgruppe» (6). «Det var feil å ikke ha FoU-representanter i gruppen tidligere. De har jo mulighet til å luke ut mye [og] bringer kompetanse inn i gruppen og hever kompetansen» (20). «Om det er en forventning [om at en FoU-representant eller organisasjon skal delta i et prosjekt videre], eller at det er greit, eller at det aldeles ikke skal være det, en sånn type avklaring tenker jeg at det kunne være OK å ha med seg» (26).

Hvis de her gruppene blir for store, så blir det litt sånn uoversiktlig, vanskelig. [...] Det er viktig at forskerne ikke er sånne 'hannkatt-forskere' som liksom passer sitt revir og holder kortene tett, men klarer å gjøre det beste ut av det uten å [ha fokus på seg selv og pengekampen] (8).

Det kom også frem enkelte forslag til nye aktiviteter som kunne innarbeides i metodikken til GFMN. Et forslag var å distribuere identifiserte forskningsbehov fra næringsgruppene ut til FoU-institusjoner i større grad enn i dag. En annen informant nevnte muligheten for andre oppgaver som kunne tilfalle prosjektlederrollen, som at prosjektlederansvaret deles på flere del-stillinger med ulikt fokus der man kan «engasjere forskere som har interesse for å jobbe mot næringen og å ha en fot i begge leire» (27), eller at man vurderer oppsøkende intervjuer som alternativ til næringsgruppene: «en person som tar 10 telefoner rundt omkring [...] kan jo fange opp mye innspill og behov for forskning» (27).

Muligheten for godtgjøring av deltagelse og verv i næringsgrupper ble også diskutert i flere intervjuer. Informanter var delte i synet på dette. Noen ga uttrykk for at det ville vært «enklere å prioritere opp» (9) GFMN-arbeidet for næringsgruppeledere hvis rollen var honorert, og det kan da også kunne bli mindre variasjon i bidragene, enn når verv er basert på frivillighet. «Så lenge det er frivillig arbeid, er det vanskelig å pålegge en person oppgaver. Idet noen får godtgjørelse, er det mulig å sette enkle krav» (20). Andre var skeptisk til realismen i en slik ordning. En mente at dagens uformelle struktur er en styrke, mens honorering av for eksempel FoU-aktører i praksis er urealistisk da det ville medføre opprettelsen av en forskningsadministrasjon, øke rapporteringskrav og nødvendiggjøre inngåelse av samarbeidsavtaler. En annen påpekte at for næringsgruppeledere er

Kompensasjon for jobben [...] nesten det minst viktige. [...] Oppfølgingen de lederne får fra Grønn Forskning [og] motivasjon må være hovedgrunnlaget for at de skal gjøre en god jobb (30).

Kamera 4: Prosjektetablering og nyttiggjøring av resultater fra FoU-prosjekter

Intervjuene tok opp flere spørsmål om forholdet mellom GFMNs fokus på prosjektetablering og annen aktivitet knyttet til nyttiggjøring. Her inngikk også spørsmål omkring validiteten til målindikatorerne som ofte fremheves i omtalen av programmet, som antall, andel, og størrelse på innvilgede prosjekter. Blant annet ble informantene spurt om GFMN burde utføre formidling av resultater eller bistand til nyttiggjøring av forskningsresultater, i lys av målsetningen om å bistå bonden gjennom forskning.

Informanter hadde sammensatte syn på kvantitative målindikatorer. Disse ble ansett som på den ene siden helt nødvendige for å oppsummere resultater overfor finansierende organisasjoner og eksterne aktører, og på den andre siden som problematiske på grunn av usikkerhet omkring hvilken forskjell GFMN kan sies å ha hatt i ulike prosesser (attribusjonsusikkerhet) samt sårbarheten for kynisme i rapportering. En rekke informanter påpekte at flere prosjekter som var tatt til inntekt for Grønn Forskning «hadde vi fått igjennom uansett» (1), at «en del forskere reagerer [på overdimensjonert vellykkethet når bidraget fra GFMN presenteres, og] kanskje ville ha gjort den jobben uansett» (9), og at «grønning» (25) kunne forekomme. En informant beskrev antall innvilgede forskningsmillioner som en «håpløs parameter» (6) som både er manipulerbar og overskygger kvalitative verdier, som når mellomromsarbeid fører til små, men for enkeltbrukere svært viktige prosjekter som ikke ellers ville blitt gjennomført:

Å måle en sånn type mellomromsarbeid på antall millioner innhentet tror jeg ikke er den beste måten å gjøre det på, fordi at det åpner for et kynisk spill fra de involverte. Hvordan skal du da klare å måle det? Jeg tror det handler litt om mer kvalitative faktorer. På engasjement, på nettverk, den fragmenterte næringens FoU-erfaring. Det å samle 100 stk fra fragmenterte jordbruksnæringer som sitter engasjert og snakker om helt konkrete problemstillinger og utfordrer forskere på det, det er bra, det (6)!

Flere informanter ga uttrykk for at bondens nyttiggjøring var den overordnede målsetningen, enten i form av forskning som gir «bedre agronomi, bedre inntjening» (3). «I den grad man kommer til noe med relevans for det politiske beslutningsapparatet så må jo det også formidles dit» (3), eller gjennom at «forskning som gir resultater som kommer tilbake til bonden. Forbedrer i bred forstand, produksjon, teknologi» (12). Dette kunne kanskje tilsi at både aktiv forskningsformidling generelt, og formidling av resultater og løsninger fra innvilgede prosjekter især, burde inngå i GFMNs mandat.

Når prosjektet er ferdig må det tilgjengeliggjøres, og det har vi gjort for [lite/dårlig]. En del av prosjektene er isolert gode, men har lite for seg hvis de ikke gjøres kjent for brukerne. Det er blant det vi må forbedre (20).

Likevel var det få av informantene som tok til orde for at GFMN aktivt burde supplere dagens aktiviteter med innsats på formidling. For det første henviste flere til at dette vil kunne bli svært ressurskrevende og at problemstillingen allerede har vært utførlig diskutert internt gjennom flere prosjektperioder og vært gjenstand for en egen utredning, uten at man har kommet frem til praktiserbare tiltak. For det andre ble det henvist til at andre aktører i løpet av GFMNs levetid har lansert nye tiltak for kunnskapsformidling til bonden, som TINE og Felleskjøpets Mimiro. I tillegg ble det nevnt at brukernes evne til selvstendig kunnskapsinnhenting også har økt gjennom perioden, til et punkt hvor den nå foregår også under selve næringsgruppemøtene:

Folk jobber jo annerledes [nå enn da GFMN utredet formidlingsbehov], da mener jeg de i landbruket. Man googler ting. Jeg er selv med i [næringsgruppe]. Det er mye rart som kommer der av spørsmål og svar, og vi har fått helt andre kanaler til live problemløsning nesten. [Intervjuer: Så den gjengse kompetansen på å finne informasjon har endret seg?] Ja. Og så tror jeg mange er flinke til å bruke rådgiverapparatet rundt seg, da (13).

Selv om informantene ikke anbefalte overordnede dreininger mot forskningsformidling, kom det opp flere forslag til nye mulige resultatmål eller til diskusjoner som GFMN kunne ta initiativ til, for å mer aktivt understøtte nyttiggjøring av forskning i tråd med initiativets intensjon. Et forslag var å se på GFMN som et «forum hvor du diskuterte hvorfor [kunnskap og forskningsresultater] ikke når frem til bonden» (1). Andre etterlyste mer kunnskap om hvorvidt selve nettverksutviklingen rundt GFMN gir «Økt samarbeid mellom FoU-miljøene. At vi er flere aktører som jobber i lag. Kjenner ikke til at det er overvåket systematisk» (4). En informant ville vite mer om hvorvidt man har «løst et problem» (8) eller i hvilken grad GFMN bidro til at engasjement og at «bonden tenker 'ja, men det kan jeg snakke med næringsgruppen om' eller [...] 'forskningen er der for oss [...], vi kan spille inn'» (8). Kunnskap om hva som skjer med de problemene som spilles inn, ble også etterlyst:

Hvis jeg blir konfrontert med en bedrifts problemstillinger et år etterpå og det er fortsatt ikke noen som har tatt tak i det, så synes jeg det er litt trist. [...] hvor mange ideer og hvor mange ønsker er det bedriftene sitter på her som de ønsker å få løst. Og hvor mange klarer man å løse? Hvor mange prøver man å løse (22)?

Øvrige inntrykk

Ut over de fire temaområdene over, som var rettet inn mot viktige ledd i GFMNs programteori, kom det i løpet av intervjuene opp flere momenter som av ulike grunner også bør anerkjennes i evalueringen.

For det første var flere informanter opptatt av Møre og Romsdals rolle og plass i GFMN, og av viktigheten av at hele regionen reelt favnes i arbeidet, selv om hovedtyngden av midtnorsk jordbruk er lokalisert i Trøndelag. Flere påpekte at temaer og deltagere med relevans for Møre og Romsdal iblant var utelatt fra arrangementsprogrammer, at lokalisering og klokkeslett for fysiske møter ikke tok hensyn til reisevei fra Møre og Romsdal, eller at samtaler i ulike GFMN-fora ofte avslørte antagelser om at det er Trøndelag som er satsningens fokus. Flere av informantene som tok opp disse poengene, presiserte samtidig at det i senere tid hadde skjedd positive endringer for å inkludere Møre og Romsdal, og at opprettelsen av en lokal prosjektlederpost for Møre og Romsdal er viktig «både for legitimiteten til prosjektet og for å få til lokal aktivitet» (21) og bør videreføres.

For det andre var det blant informantene delte syn på lokaliseringen av prosjektlederrollen hos Oi!. Mens enkelte argumenterte for at Oi! står i en god posisjon til å drive GFMN fremover grunnet brede kontaktnettverk i næringen og kompetanse på relevante områder som kommunikasjon og arrangementsdrift, var det andre informanter som mente at Oi! manglet forskningskompetanse, eller at andre aktører kunne stille sterkere ut fra geografisk lokalisering eller kompetanse. Noen informanter ga også eksplisitt uttrykk for at evaluator burde være oppmerksom på at slike uenigheter var pågående. «Du vil oppdage at noen vil hevde revir, og det er kjedelig. Dette er ikke en intern konkurranse. Rundt arbeidsmetodikk og hvem som skal jobbe med FoU og utdanning» (20).

For det tredje, var det flere som ga uttrykk for synspunkter på hva slags tematikk som burde og ikke burde få fokus gjennom næringsgrupper og GFMN, og disse synspunktene kan i sin tur tolkes som uttrykk for ulike forståelser av GFMNs programteori og sammenheng. En informant kritiserte det som ble oppfattet som:

forferdelig mye snakk om robotisering, presisjonslandbruk [og] utstyrsfokus [hvor] pengene går til entreprenørene som har utstyret, ikke til bonden. [Det bør forskes på] inntektsberegningen til budsjettnemda, hvordan det skjer, om det er riktig, eller om det bør skje på andre måter [og] grunnlaget for jordbruksforhandlingene [...] Det finnes kapitalinteresser nok som er interesserte i å forske på duppedingser [...] det er ikke der de største utfordringene til bonden er, jeg oppfatter at det går mye mer på rammevilkårene (3).

En annen svarte på spørsmål om det fantes forskningsområder GFMN ikke hadde vært gode nok til å ta opp, at de hadde kjent på «litt bekymret for bondens psykiske helse og ve og vel. Men det blir jo kanskje mer et annet forsknings [...] hører kanskje hjemme et annet sted» (8). Uten å gå for langt i tolkningen av disse utsagnene, kan man stille spørsmål ved om den første kommentaren til dels uttrykker aversjoner mot

fremmedgjørende språk og signaler fra forskningsfinansierende organisasjoner, mens den andre signaliserer implisitte avgrensninger omkring hva slags fagområder og målsetninger prosjektene med utspring i GFMN skal inneholde.

Det omfattende datagrunnlaget fra intervjuene inneholder også en del andre praktiske forslag til innretninger og forbedringer som kan være innspill til arbeidet med jordbruksklynge. Som en informant påpekte, vil enhver endring i programmet risikere å ha utilsiktede negative virkninger, for eksempel ved at nye måter å strukturere arbeidsformen på, kan begrense deltagerens autonomi og kvele entusiasme: «prosjektlederen lever i evig balansegang, i mange, mange dilemmaer. Det tror jeg er sentralt viktig å få med i en evaluering» (7). Andre informanter tok opp grep som kunne tilpasset GFMN til forskningsverdenens behov: språkbarrierer påvirker GFMNs evne til å inkludere utenlandske forskere med engelsk som arbeidsspråk. I nåværende form, som prosjekt, er GFMN formelt utelukket fra å inkluderes som brukerpartner i prosjektsøknader i EU og hos andre finansierende organisasjoner, noe andre organiseringsformer vil kunne kompensere for. Alternative innretninger på GFMN kunne også i større grad kunne invitere til innlegg fra pågående forskningsprosjekter, som i sin tur ville kunne godskrive slike møter som arbeid mot «impact». Når det gjelder problemstillinger rundt personavhengighet i næringsgrupper, foreslo en informant økt fremtidig søkelys på å forplikte *organisasjonene* med interesse i GFMN, snarere enn enkeltdeltagere. På spørsmål om den logiske konsekvensen av mellomromsarbeid er at man over tid utspiller sin egen rolle, foreslo en informant at et mulig fremtidig mandat for GFMN kunne være «Prøv å få til så mye aktivitet at vi ikke trenger dere om 8 år» (11).

7. Vurdering og anbefalinger

Intervjumaterialet som er presentert over, tegner et bilde av GFMN som et initiativ som vekker sterkt engasjement, og som har mange støttespillere. Gitt at informantutvalget ble gjort blant aktører som har valgt å delta aktivt i GFMN over tid, må det riktignok også bemerkes at eventuelle kritiske eksterne stemmer ikke er fanget opp.

Denne evalueringen har søkelys på metodikk og på det overordnede evalueringsspørsmålet: *For hvem, og under hvilke forutsetninger, er arbeidsmetodikken i Grønn Forskning nyttig, og hvordan kan den forbedres?*

Evalueringsspørsmålet besvares gjennom å vurdere enkeltelementer i GFMNs programteori rundt fire fokusområder (kameraer) og tilhørende delspørsmål.

I det følgende gis evaluators vurderinger av disse spørsmålene som løpende tekst, mens 11 forslag til praktiske endringer i metodikk og organisering gis som uthevede kulepunkter i teksten. Et hovedmål med evalueringen var at forslag til forbedringer i GFMN skulle ha relevans for det pågående arbeidet med en mulig jordbruksklynge-etablering. De 10 første forslagene som fremmes kan iverksettes uavhengig av hverandre og av fremdriften til det pågående initiativet rundt etablering av en jordbruksklynge; alle 10 vil imidlertid kunne styrke jordbruksklynge-arbeidet, og forslag nummer 11 er å vektlegge særlige styrker og egenskaper ved GFMN i det arbeidet.

Kapittelet avsluttes med en liste over de 11 forslagene.

Kamera 1: Har målsetninger og utfordringsbilde endret seg fra oppstart til i dag, og er arbeidsformene tilpasset eventuelle endringer i rammevilkår?

Informantene har i all hovedsak tilbakevist at GFMNs målsetninger har endret seg fra oppstart og frem til i dag. På spørsmål omkring målsetninger og målgrupper, er det bondens medeierskap til og nyttiggjøring av forskning som generelt preger svarene. Det er først når informantene konkretiserer hva «nyttiggjøring» består i, og hvilken rolle GFMN skal ha i dette, at utsagnene begynner å sprike (se mer om dette under Kamera 4).

Når det gjelder utfordringsbildet GFMN opererer i, er det i intervjumaterialet generell enighet om at situasjonen ved oppstart i 2008 var kjennetegnet av et ønske om å omdefinere bondens forhold til forskning mot en mer aktiv rolle, hvor midtnorsk jordbruksnæring selv identifiserte forskningsbehov og medvirket til prosjekter. På dette punktet har flere informanter anerkjent at det har skjedd en positiv utvikling siden 2008 og at næringens bevissthet og engasjement rundt forskning har økt, selv om ingen informanter har uttrykket at behovet for GFMN er utspilt av den grunn.

Evaluatorser heller ingen holdepunkter for at denne positive tendensen i seg selv nødvendiggjør endringer i arbeidsform.

På forskningssiden ser det imidlertid ut til at det har skjedd flere viktige endringer i rammevilkårene for GFMN. Store forskningsinstitusjoner i regionen har økt engasjementet i jordbrukssektoren, samtidig som forskningsfinansierende organisasjoner – særlig Forskningsrådet – i økende grad forventer samfunnsrelevans og aktiv brukermedvirkning og -finansiering. Parallelt med dette har nasjonale næringsaktører sentralisert virksomheten og ifølge enkelte informanter dermed også blitt mindre interessert i å engasjere seg i regionale forskningstiltak. Det fremstår for evaluator som tenkelig at økende ambisjoner for brukermedvirkning hos forskningsfinansierende organisasjoner gjennom de første årene av GFMN kan ha medvirket til det relativt høye gjennomslaget for prosjekter i GFMN-regi i den perioden (i tillegg til viktigheten av at prosjektledelsen vektla aktiv søknadsutvikling). Intervjuene har like fullt frembragt såpass mange innspill til hvordan økt brukermedvirkning i prosjekter kan stimuleres med relativt begrenset ressursbruk fra GFMN, at det fortsatt kan sies å være et visst forbedringspotensiale på dette området; forslagene i dette kapittelet har inkorporert flere av disse.

Forslag som kan gjennomføres som ledd i jordbruksklynge-arbeid:

- **Forslag 1: Støtt næringsaktørers medvirkningsrolle**
Bygg kompetanse på, og støtt næringsaktørers medvirkning til arbeid med prosjektsøknader og -etablering, gjennom å tilby råd og etablere brukerfellesskap omkring tolkning og forpliktelser rundt egenfinansieringskrav, intensjonsuttalelser, og andre formelle rutiner som kan utgjøre barrierer for prosjektdeltagelse; dette vil tilføre mellomromsarbeidet ekstra verdi og vil på sikt også kunne bedre samarbeidsrelasjoner mellom næring og FoU.
- **Forslag 2: Legg opp til at GFMN skal kunne være prosjektpartner**
GFMNs organisasjonsform bør gi formell adgang til at initiativet kan opptre som prosjektpartner overfor Forskningsrådet og andre forskningsfinansierende organisasjoner.

Usikkerheten og den relative kortsiktigheten for både drift og strategiutvikling som følger av GFMNs vedvarende avhengighet av fylkeskommunal prosjektfinansiering ser ut til å ha hatt negativ innvirkning på gjennomføring av mellomromsarbeidet. Dette må også sies å være rammevilkår som har påvirket arbeidsformen gjennom GFMNs levetid. Som forskningslitteraturen anerkjenner, er finansiering av mellomromsarbeid ofte en utfordring. Verken forskningslitteraturen eller intervjumaterialet gir noen entydig løsning rundt dette spørsmålet. Begge inneholder argumenter både i retning av medlems- og næringsfinansierte modeller, og i retning av at mellomromsarbeid kommer fellesskapet til gode og dermed fordrer offentlig finansiering. Det pågående arbeidet med jordbruksklynge fremstår som lovende, og bør når det gjelder finansiering ta høyde for mellomromsarbeidet som vil være nødvendig for å utvikle en

velfungerende klynge, samt være bevisst på hvordan og hvorfor prosjektavhengigheten kan påvirke GFMNs arbeid i negativ retning.

Kamera 2: Appellerer næringsgruppene til relevante deltagere, og skjer prosessen på en måte som også gir godt idesamarbeid?

Både den tematiske inndelingen av næringsgrupper, og selve vervingen av deltagere til disse, fremstår veloverveid. Den stabile tilstedeværelsen av enkelte produksjoner gjennom GFMNs levetid, kombinert med den gradvise introduksjonen av enkelte tverrgående tematiske grupper som svar på opplevd behov og innsatsvilje, ser også ut til å favne informantenes noe sprikende forventninger til hvilke temaer GFMN bør sette søkelys på. GFMN bør fortsette å invitere til både driftsspesifikke og til mer overgripende næringsgrupper.

Perspektivmangfold fra nærings siden sikres ved at deltagere gjerne er tillitsvalgte og dermed har innsikt i et mangfold av aktører via egne nettverk, og ved at vervingen til næringsgrupper i tillegg retter seg mot personer som oppleves å ha evne og vilje til å se ut over egne interesser og sette søkelys på næringens behov i bred forstand. Selv om det i flere intervjuer ble stilt spørsmål ved om hvorvidt man dermed faktisk inkluderte alle relevante grupper, ble det heller ikke fremmet konkrete holdepunkter for at enkelte grupper ble utelatt. Siden det kom frem i intervjuer at enkelte næringsgrupper til tider har hatt for mange medlemmer til å fungere effektivt, fremstår det heller ikke som et problem at næringsgruppene ikke har tilstrekkelig bred appell, til tross for enkelte eksempler på at jordbrukere som hadde deltatt tidligere måtte overtales til å delta på ny etter å ha erfart at deltagelsen var tidkrevende.

Når det gjelder appellen til andre aktører enn næringsrepresentantene, handler spørsmålet mer om hva slags gruppesammensetning som gir godt idesamarbeid, enn om å tiltrekke seg flest mulig. Flere informanter uttrykket en viss skepsis mot at FoU-aktører kunne dominere eller styre samtalen, i strid med intensjonen om næringsdrevne diskusjoner. Men opprettingen av egne FoU-kontakter ble også generelt godt mottatt som et grep som sikret mer effektiv siling av ideer og raskere innretting mot forskbare problemstillinger.

Like fullt fremstår det som det er rom for endringer som i større grad vil appellere til FoU-deltagelse på måter som styrker ideutviklingen. Enkelte FoU-aktører ga uttrykk for at næringsgruppeinndelinger skapte et visst tunnelsyn og til dels risikerte at grupper diskuterte de samme forskningsbehovene parallelt uten å kobles. Informantenes anerkjennelsen av at GFMN er til for regionens *jordbruksnæring*, men ikke nødvendigvis regionalt avgrenset når det gjaldt deltagelsen til *forskningsaktører*, skulle tilsi at relevante FoU-miljøer fra andre deler av landet kunne og burde involveres i større grad enn hva som er tilfelle i dag; på dette punktet senker i tillegg digitaliseringen av møter under COVID-19-pandemien potensielt terskelen for å inkludere forskningsaktører som tidligere var forhindret fra deltagelse på grunn av lang reisevei.

- **Forslag 3: Utvid nettverket på forskningssiden**

Utnytt potensialet for å knytte næringsgruppene opp mot et bredere sett av forskningsaktører, for eksempel gjennom å inkludere FoU-aktører fra andre regioner i større grad, eller ved å innføre tiltak som distribuerer forskningsbehov fra næringsgruppene ut til forskningsmiljøer på en mer løpende basis enn i dag (for eksempel ved etablering av en e-postliste eller annen kontaktflate mot forskningsgrupper og -ledere i et større antall relevante miljøer enn det som er representert via aktive FoU-deltagere i næringsgruppene).

Deltagere fra NLR har over tid fått en viktig plass i næringsgruppene, noe som fremstår både naturlig og verdifullt, men som også muligens representerer en sårbarhet, all den tid næringsgruppene risikerer å bli avhengige av velvillig tidsbruk fra NLR.

- **Forslag 4: Formaliser NLRs rolle**

En forventningsavklaring og langsiktig forpliktelse fra NLRs side rundt organisasjonens rolle i GFMN er ønskelig, i lys av viktigheten av kompetansen NLR tilfører næringsgruppene

Kamera 3: Er det god sammenheng og balanse mellom elementene i metodikken, og hvor ligger det eventuelle flaskehalsar og/eller forbedringspotensial?

Hva metodikk angår, er det som en av informantene påpekte, en tendens til å omtale «Grønn Forskning-metodikken» som noe mer systematisk, enestående, og konkret, enn hva som faktisk lar seg påvise. Årshjulet og andre prosjektdokumenters beskrivelser av sammenhengene mellom næringsgrupper, prosjektverksted, innspillseminar og andre arrangementer går langt i å beskrive hvordan ulike ledd av metodikken hører sammen. I tillegg gir intervjuene sterke indikasjoner på at det også finnes en høy grad av såkalt «tacit» (Howells 1996) (taus/erfaringsbasert) kunnskap i GFMN-organisasjonen omkring hvordan grupper bør stimuleres til aktivitet som er opparbeidet over en lang periode. Men en entydig beskrivelse av metodikken i detalj, som definerer klare roller for ulike typer deltagere og dermed kan gjøres til gjenstand for konstruktiv diskusjon og videreutvikling, støtte kontinuitet i møte med personutskiftninger, og samtidig sette klare forventninger til hva ulike aktører bør bidra med, hvordan og hvorfor, er ikke utarbeidet.

Særlig presserende er behovet for et slikt grunnlag hos næringsgruppeledere, som har uttrykket overraskelse over mangelen på klare rammeverk og arbeidsstruktur for næringsgruppene. Allerede etter GFMNs første prosjektperiode ble det etterlyst tydeliggjøring av ansvarsforhold og arbeidsmåte i arbeidsgruppene (GFMN 2013:45), og selv om det i intervjuer har kommet frem at flere grep siden har blitt tatt gjennom GFMNs levetid for å veilede næringsgruppeledere, ligger det fremdeles et forbedringsbehov her.

På dette området er evaluators inntrykk at det i GFMN over tid har utviklet seg en forståelse og kyndighet omkring hva slags innstilling, lederegenskaper og samarbeidsevner næringsgruppedeltagere bør ha, som på den ene siden har hatt stor nytte for rekrutteringen av innsatsvillige gruppedeltagere gjennom tilgjengelige nettverk, men som på den andre siden også kan ha fungert som en barriere mot å ville formalisere rollekrav på måter som kunne tenkes å innskrenke autonomien til gode næringsgruppeledere, eller risikere å fremstille næringsgruppearbeidet som så arbeidskrevende at potensielle deltagere ville takke nei til å bidra. En informants argument om at man skal være forsiktig med å over-formalisere, må anerkjennes.

Like fullt bør etterlysningen fra næringsgruppenivå etter mer rettleiding og rammeverk, tas til følge. Dokumentasjon av metodikk vil kunne styrke kvaliteten i arbeidet, gi et grunnlag for diskusjon og videre forbedring, tydeliggjøre eventuelle roller og forpliktelser fra organisasjonsnivå hos forskningsinstitusjoner og NLR, og lette arbeidet med verving av deltagere. Det kan i tillegg tenkes at slik dokumentasjon vil kunne virke positivt inn mot pågående forsøk på å etablere en ny finansieringsmodell, både via nasjonalt hold og andre regioners Grønn Forskning-initiativer, og på utvikling av en regional jordbruksklynge.

Angående innholdet i selve arbeidsmetodikken, fremstår det som at det er gjort positive grep for å redusere tidsbruk på ikke-forskbare problemstillinger gjennom etableringen av FoU-kontakter og aktiv bruk av NLRs kompetanse inn i gruppediskusjonene. Det fremstår også som at FoU-aktørers økte deltagelse ikke har kommet i veien for næringsens eierskap til og ledelse av gruppene, i tråd med GFMNs overordnede målsetninger.

Når det gjelder konkrete forslag til endringer og aktiviteter som kan innpasses i GFMNs arbeidsform, har det ikke kommet frem behov som tilsier radikale endringer, som utbytting av eksisterende arbeidsformer med en Science Shop-modell, eller metodiske behov som rettferdiggjør bruk av alternative mellomromsarbeid-programmer som AIMday. Tvert imot fremstår det for evaluator som at såpass omfattende metodiske endringer løper en unødig høy risiko for å utligne betydelige fordeler ved dagens praksis, som en relativt høy oppslutning blant næringsaktører, interesse og anerkjennelse fra andre fremvoksende Grønn Forskning-initiativer nasjonalt, og risikoen for å innføre arbeidsstrukturering som krever unødig mye av deltagerne. De akutte behovene GFMN står overfor har mer å gjøre med finansieringsmodell, langsiktighet, og utnytting av potensialet som finnes for å forbedre relasjonene til forskningsaktørene, enn med metodikk som sådan. De metodiske endringene som foreslås er derfor inkrementelle, og primært rettet mot å støtte næringsgruppeleders arbeid, bidra til en metodikk som lar seg nedfelle skriftlig, og mot systematisering av hvordan enkeltbehov beskrives og oppfølgingen av disse følges over tid.

Forslag omkring beskrivelse og videreutvikling av arbeidsmetodikk

– **Forslag 5: Beskriv metodikken**

«Grønn Forskning-metodikken» bør gjøres eksplisitt på en måte som 1) viser det faglige grunnlaget for organiseringen, 2) samler og systematiserer opparbeidede erfaringer fra GFMNs levetid, 3) inneholder klare rolledefinisjoner og forventninger til ulike ledd, særlig for næringsgruppedeelse og FoU-kontakter, eventuelt også for NLRs rolle i næringsgruppene, 4) gir retningslinjer, verktøy og forslag til hvordan næringsgruppederrollen kan utøves, uten å innskrenke rollens autonomi

– **Forslag 6: Systematiser evaluering, oppfølging og rangering av næringsbehov**

Næringsgruppene kan dra nytte av å i økende grad samle og beskrive forskningsbehov på en systematisk måte og dele disse mellom næringsgruppene eller med eksterne aktører på mer løpende basis enn i dag, og på måter som gjør at vurderinger av forskbarhet, viktighet, og andre kjennetegn ved behovene kan dokumenteres. Dette vil gjøre det lettere å vise hvordan behov er fulgt opp eller ikke, og hvorfor, og dermed vise involverte aktører hvordan innspillene deres vurderes. Som verktøy i dette arbeidet kan enkle varianter av verktøyene "Problem Definition Worksheet" og "Prioritizing and Ranking" (Brouwer et al. 2016:145, 153) utformes og brukes av næringsgruppedere underveis i diskusjoner; dette er enkle grep for å katalogisere og rangere innspill fra sammensatte grupper.

– **Forslag 7: Støtt næringsgruppederen**

Næringsgruppedere bør i større grad tilbys veiledning i hvordan grupper kan fasiliteres, gis anledning til å utveksle erfaringer med andre i samme rolle, og ha tilgang til en enkel skriftlig ressurs om hvordan næringsgrupper kan driftes i tråd med GFMN-metodikken

– **Forslag 8: Innlem problemløsningskompetanse i metodikken**

Potensialet som ligger i informantens påpeking av at næringsgruppedeltageres økte evne til informasjonsinnhenting omkring mulige forskningsbehov underveis i møter, bør utnyttes i større grad. Her ligger det også potensiale for å gi GFMN-metodikken en tydeligere egenart. En form for «live-validering» av antagelser om forskningsbehov ved hjelp av informasjonskanaler og ressurser deltagerne har tilgang til underveis i møter, hvor for eksempel raske internettsøk omkring markedstrender, forskningslitteratur, informasjonsdatabaser, eksplisitt gjøres til del av arbeidsformatet, med bruk av prosjektor (i fysiske møter) eller skjermdeling (i virtuelle møter) og hvor eksempelvis FoU-kontakter og NLR-representanter gis definerte roller, vil kunne tilføre energi i møter, samtidig som deltagerne underveis gjøres kjent med nye verktøy og informasjonskanaler og tilegner seg ny kompetanse. Slik validering kunne inngå som egen programpost under eller mot slutten av

ordinære næringsgruppemøter, eller som en egen møteform for (eller på tvers av) de enkelte næringsgrupper. Slik «live-validering» fordrer kildekritisk forståelse, og rutiner bør etableres for å samle erfaringer rundt selve aktiviteten over tid.

Kamera 4: Hvilken rolle bør Grønn Forskning ha med hensyn til formidling og nyttiggjøring?

Spørsmålet om hvorvidt GFMN bør engasjere seg mer for å gjøre prosjektresultater kjent eller spre forskningsbasert kunnskap til næringsaktører, har blitt tatt opp gjentatte ganger siden 2008 og blitt gjenstand for en egen utredning. Selv om det ble anerkjent at det å støtte bondens nyttiggjøring av forskning, eksempelvis gjennom aktivitet rundt forskningsformidling, ville være i tråd med GFMNs målsetninger, frarådet informantene i all hovedsak GFMN å påta seg oppgaver omkring dette. Evaluator slutter seg også til vurderingen om at slike oppgaver raskt ville duplisere eksisterende tiltak, kombinert med at systematiske tiltak for tilgjengeliggjøring av resultater fra f.eks. alle GFMN-tilknyttede prosjekter risikerer å bli uforholdsmessig arbeidskrevende både for GFMNs prosjektledelse og for de enkelte prosjektene.

Når det gjelder informantenes meninger om hvordan GFMNs aktivitet og nytte best kan måles og dokumenteres, ble det gitt uttrykk for delte syn på bruken av kvantitative mål omkring innvilgede prosjekter og størrelsen på disse. Slike mål ble gjerne beskrevet som et nødvendig onde som oppsummerte aktivitet overfor finansierende organisasjoner og eksterne, men som også hadde uklar validitet og var sårbar for manipulering. Disse synspunktene har også gjenklang i forskningslitteraturen, som referert tidligere i rapporten. Det fremstår for evaluator som at det finnes en risiko for å på sikt skade relasjonen til forskere og andre som etablerer og tildeles forskningsprosjekter, hvis GFMN oppleves som å påberope seg ære for prosjekttildelinger på manglende grunnlag.

- **Forslag 9: Styrk validitet og etterprøvbarehet for målekriterier**

Etabler konsekvente og etterprøvbare kriterier for å attribuere prosjekter til GFMN, og vær åpne om grunnlaget for disse.

Det ble fremmet enkelte forslag i noen intervjuer på resultater som i større grad kunne måles systematisk for å vise GFMNs nytte.

- **Forslag 10: Vurder nye kriterier for resultatmåling**

Vurder systematisk måling av GFMNs evne til å møte næringsbehov, for eksempel gjennom antall, omfang, og/eller alvorlighet av problemer som enten er tatt opp, forsøkt løst, eller løst i tilknytning til GFMN.

- **Forslag 11: Vurder forslag i lys av GFMNs relasjon til en mulig jordbruksklynge**

Hvis det utvikles en jordbruksklynge i Midt-Norge kan GFMN (i endrede og videreutviklede former, jf. forslagene over) være en svært viktig bidragsyter,

med utgangspunkt i den kompetanse og erfaring som er utviklet. Særlig er følgende punkter relevante for dette arbeidet:

- Den arbeidsmetodikken for utvikling av brukerstyrte prosjekter som er testet og utviklet gjennom mange år.
- Nettverkene som er etablert til- og mellom næringsaktører, FoU-miljøer og finansieringskilder, som gir et godt utgangspunkt for etablering av nye FoU-prosjekter. Videreutvikling av nettverkene i tråd med forslagene i denne evalueringen, vil kunne ytterligere styrke en jordbruksklynge.
- Kompetanse i fasilitering. Både prosjektledelse og ledere av næringsgrupper har opparbeidet mye kompetanse i fasilitering som er svært viktig for å etablere og utvikle en innovativ jordbruksklynge.
- Hvis det på sikt søkes finansiering av en klyngefinansiering gjennom Innovasjon Norges Klyngeprogram, vil arbeidet som er gjennomført i GFMN være et viktig og kanskje avgjørende bidrag i en søknad om midler, da programmene gjerne forutsetter at nettverk er etablert og at partnerne har god kjennskap til hverandre.

GFMN kan muligens ta en rolle i å utvikle og etablere en jordbruksklynge og bidra i ledelse av klyngen hvis den blir etablert.

Liste over forslag

Forslag 1: Støtt næringsaktørers medvirkningsrolle

Forslag 2: Legg opp til at GFMN skal kunne være prosjektpartner

Forslag 3: Utvid nettverket på forskningssiden

Forslag 4: Formaliser NLRs rolle

Forslag 5: Beskriv metodikken

Forslag 6: Systematiser evaluering, oppfølging og rangering av næringsbehov

Forslag 7: Støtt næringsgruppelederen

Forslag 8: Innlem problemløsningskompetanse i metodikken

Forslag 9: Styrk validitet og etterprøvbarehet for målekriterier

Forslag 10: Vurder nye kriterier for resultatmåling

Forslag 11: Vurder forslag i lys av GFMNs relasjon til en mulig jordbruksklynge

Kildeliste

Baraldi, Enrico, Marcus Lindahl, og Kristofer Severinsson. 2016. "A proactive approach to the utilization of academic research: The case of Uppsala University's AIMday." *Science and Public Policy* 43, no. 5: 613-621.

Brouwer, Herman, Jim Woodhill, Minu Hemmati, Karèn Verhoosel, og Simone van Vugt. 2016. *The MSP guide: How to design and facilitate multi-stakeholder partnerships*. Practical Action Publishing.

Carayannis, Elias G., og David FJ Campbell. 2009. "'Mode 3' and 'Quadruple Helix': toward a 21st century fractal innovation ecosystem." *International journal of technology management* 46, no. 3-4: 201-234.

--- 2010. "Triple Helix, Quadruple Helix and Quintuple Helix and how do knowledge, innovation and the environment relate to each other?: a proposed framework for a trans-disciplinary analysis of sustainable development and social ecology." *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development (IJSESD)* 1, no. 1: 41-69.

Fixdal, Jon og Mads Dahl Gjefsen. 2015. *21-prosessenes samfunnsansvar*. Oslo: Teknologirådet

Peter Dahler-Larsen og Hanne Kathrine Krogstrup. 2003. *Nye veje i evaluering: Håndbog i tre evalueringsmodeller*. København: Hans Reitzels Forlag.

Gibbons, Michael, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott, og Martin Trow. 1994. *The new production of knowledge: The dynamics of science and research in contemporary societies*. Sage.

Gjefsen, Mads Dahl. 2013. "Limits to prediction: Europeanizing technology in an expert forum." *European Journal of Futures Research* 1, no. 1: 1-9.

Gulbrandsen, Magnus og Sivertsen, Gunnar. 2018. *Impact i anvendt forskning: begrepsavklaring og praksis*. Oslo: NIFU Arbeidsnotat 2018:10.

Howells, Jeremy. 1996. "Tacit knowledge." *Technology analysis & strategic management* 8, no. 2: 91-106.

--- 2006. "Intermediation and the role of intermediaries in innovation." *Research policy* 35, no. 5: 715-728.

Kilelu, Catherine W., Laurens Klerkx, Cees Leeuwis, og Andy Hall. 2011. "Beyond knowledge brokering: an exploratory study on innovation intermediaries in an evolving smallholder agricultural system in Kenya." *Knowledge Management for Development Journal* 7, no. 1: 84-108.

Kivimaa, Paula, Wouter Boon, Sampsa Hyysalo, og Laurens Klerkx. 2019. "Towards a typology of intermediaries in sustainability transitions: A systematic review and a research agenda." *Research Policy* 48, no. 4: 1062-1075.

Klerkx, Laurens, Barbara Van Mierlo, and Cees Leeuwis. 2012. "Evolution of systems approaches to agricultural innovation: concepts, analysis and interventions." *Farming Systems Research into the 21st century: The new dynamic*: 457-483.

Klerkx, Laurens, and Cees Leeuwis. "Matching demand and supply in the agricultural knowledge infrastructure: Experiences with innovation intermediaries." *Food policy* 33, no. 3: 260-276.

--- 2009. "Establishment and embedding of innovation brokers at different innovation system levels: Insights from the Dutch agricultural sector." *Technological forecasting and social change* 76, no. 6: 849-860.

Krogstrup, Hanne Kathrine. 2016. *Evalueringmodeller*. 3. utg. København: Hans Reitzels Forlag.

Leydesdorff, Loet, and Henry Etzkowitz. 1998. "The triple helix as a model for innovation studies." *Science and public policy* 25, no. 3: 195-203.

Makini, F. W., Kamau, G. M., Makelo, M. N., Adekunle, W., Mburathi, G. K., Misiko, M., Pali, P. og Dixon, J. (2013). *Operational Field Guide for Developing and Managing Local Agricultural Innovation Platforms*. Nairobi: KARI/ACIAR.

Meyer, Morgan. 2010. "The rise of the knowledge broker." *Science communication* 32, no. 1: 118-127.

Shelley-Egan, Clare, Mads Dahl Gjefsen, og Rune Nydal. 2020. "Consolidating RRI and Open Science: understanding the potential for transformative change." *Life Sciences, Society and Policy* 16, no. 1: 1-14.

Urias, Eduardo, Floor Vogels, Seda Yalcin, Rosina Malagrida, Norbert Steinhaus, og Marjolein Zweekhorst. 2020. "A framework for Science Shop processes: Results of a modified Delphi study." *Futures* 123: 102613.

Andre kilder

GFMN. 2013. *Sluttrapport Grønn forskning i Midt-Norge Prosjektår 1, 2, 3 og 4: juni 2009 - juni 2013.*

--- 2016. *Sluttrapport for Grønn Forskning 2013- 2016.*

--- 2017. *Framdriftsrapport Grønn forskning, prosjektår 1, periode 3: 1. juli 2016 – 30.juni 2017.*

--- 2018. *Framdriftsrapport Grønn Forskning i Midt-Norge: Prosjektår 2, periode 3: 1.juli 2017 – 30.juni 2018 og Prosjektår 3, periode: 1.juli 2018 – 31.desember 2018.*

--- 2019. *Framdriftsrapport Grønn Forskning i Midt-Norge: Prosjektår 3, periode: 1.januar 2019 – 30.juni 2019.*

--- 2021. *Sluttrapport Grønn Forskning i Midt-Norge 1. juli 2019 – 31. desember 2020.*

--- Udatert. *Arbeidsinstruks for næringsgruppene i Grønn forskning*

Landbruk21Trøndelag. 2019. *Sluttrapport for perioden 2016-2018.*

Appendiks I: Intervjuguide

Rammer for intervjuet (5 min)

Intervjuer presenterer seg selv samt bakgrunn og fokus for evalueringsprosjektet:

Evalueringen skal gi et grunnlag for videreutvikling av Grønn Forskningsplattformen gjennom bedre arbeidsmetoder og tilnærminger til brukermedvirkning.

Hovedmål: Evaluere Grønn Forskning for å bidra til videreutvikling av plattformen og relasjon til mulig jordbruksklynge.

Delmål 1: Vurdere Grønn Forskning sin nytte og potensiale for relevante målgrupper

Delmål 2: Komme med forslag til nye aktiviteter og arbeidsformer

Delmål 3: Komme med forslag omkring mulig nedtrapping eller avvikling av aktiviteter som fremstår mindre nyttige

Intervju er frivillig, anonymt, tas opp, kan inngå i forskning (jf. infoskriv): Skriftlig samtykke.

- *Veldig kort: Hvor lenge har du vært kjent med/tilknyttet GF, og i hvilke roller?*
- *Har du kommentarer eller forventninger til evalueringen, eller temaer du vil ta opp?*

Hvordan har GF endret seg over tid: Målsetninger, resultater og metodikk (15 min)

- *Opplever du at GF har en tydelig overordnet målsetning, og har den endret seg over tid?*
- *Hvem vil du si er de viktigste målgruppene til GF, og hva er deres behov og forventninger?*
- *Hva er de viktigste tegnene på at GF «virker» (eller ikke «virker»)?*

- *Min forståelse er at da Grønn Forskning ble initiert, var det fordi Midt-Norge var underrepresentert i landbruksforskning, at næringen manglet «bestillerkompetanse» som lot dem påvirke innhold i FoU, og at det generelt var lite brukermedvirkning i FoU grunnet en kombinasjon av manglende kultur og gode mekanismer for aktive brukerroller hos Forskningsrådet og andre finansierende organisasjoner: Er du enig i den beskrivelsen, og opplever du at konteksten rundt GF («problemet» GF skal svare på) er annerledes i dag?*
  - *Evt oppfølging: Hvis (problemkonteksten) problemet GF skal svare på har endret seg, har Grønn Forskning endret på mål eller tilnærminger?*

Arbeidsmetoder, prosess (20 min):

Generelt

- *Hva er kjernen i arbeidsmetodikken til Grønn Forskning, dvs hvordan GF jobber for å nå mål??, og har måten å jobbe på endret seg over tid?*
- *Hva mener du fungerer godt eller mindre godt når det gjelder GF-metodikken?*

Næringsgrupper

- *Er det næringsgrupper som har fungert særlig godt eller dårlig? På hvilke måter og hvorfor?*
- *(Kun NG-ledere/FoU-kontakter): Hvilke forventninger opplever du at deltagere har til næringsgruppene?*
- *(Kun NG-ledere/FoU-kontakter): Næringsgrupper ser ut til å ha begrenset deltagelse fra FoU-representanter; er det hensiktsmessig, når diskusjonen skal lede frem mot forskningsaktivitet?*

Innspillsseminar (Kun for prosjektledere)

- *Har du erfaring med at seminarene påvirker det faktiske innholdet i utlysninger, eller har de evt. andre funksjoner?*

Prosjektverksted (Kun for prosjektledere)

- *Har du synspunkter på organisering og forbedringspotensialet for prosjektverkstedene? (rette deltagere, rett måte å samhandle på, får alle deltagerne presentert sine synspunkter, valg av riktige tema/tematiske områder, osv.)*

«Mellomromsaktør»-rollen

- *Hva legger du i det at GF har en «mellomromsaktør»-rolle?*

Andre aktiviteter

- *Det er mye annet som også gjøres i regi av Grønn Forskning: GF-konferanse, prosjektbesøk, høringsinnspill, veikart, og tidligere også mentorordning og formidlingsutredning, samt dialog med andre regioner. Har du inntrykk av at det er god sammenheng og balanse mellom aktivitetene?*
- *Er det etter din mening aktiviteter GF burde gjøre mer eller mindre av? Hvorfor?*

Organisering

- *Er Grønn Forskning organisert på en god måte for å nå målene sine?*
- *Det brukes i dag et årshjul for GF: har du synspunkter på det?*

Resultater samt nytte for ulike grupper (10 min):

- *Hva er de viktigste resultatene til Grønn Forskning?*
- *Har du lagt merke til noen utviklingstendenser når det gjelder typer av prosjekter som utvikles i regi av GF? (for eksempel: former for brukermedvirkning eller hvem som samarbeider, eller virkninger av GF-initierte -prosjekter?)*
- *Har du eksempler på brukerbehov som har kommet til uttrykk og blitt møtt på en særlig god måte, og hvordan foregikk den prosessen?*
- *Er det noen næringsområder(tematikk)/brukere/arenaer som GF ikke har vært gode nok til å nå?*

- *GF skal bl.a. møte bønders/næringens kunnskapsbehov. Er fokuset på etablering av prosjekter (prosjektopprettning) tilstrekkelig for at kunnskapsbehovene møtes og «nyttiggjøres»? Burde man evt. gjøre mer omkring formidling av prosjektresultater, arbeidsdeling med landbruksrådgiving, e.l.? Innspill?*

Spørsmål til fylkeskommunene:

- *I hvilken grad møter GF forventningene deres? Hvorfor/eventuelt hvorfor ikke?*
- *Er det forskjeller i hvordan Trøndelag og Møre og Romsdal har opplevd GF? Reflekter rundt eventuelle forskjeller og om ulike forhold bør vektlegges av GF i de to fylkene på bakgrunn av det?*

Spørsmål til FoU-miljøer:

- *I hvilken grad bidrar GF til å koble FoU hos dere opp mot bondens/næringens behov? Konkrete eksempler?*
- *Fungerer arbeidsmetodikken til GF positivt, fra deres perspektiv? (F. eks. ift tidslinje for prosjektutvikling, FoU-agendasetting fra brukere, tidspunkt for og grad av involvering av FoU-partnere i dialog)*

Utviklingsevne og potensiale fremover (10 min):

- *Tenk på hovedmålsetningen(e) du nevnte innledningsvis: Er det GF sin evne til å innfri disse målsetningen(e) som skaper oppslutning/popularitet rundt GF, eller kan det være andre ting?*
- *På hvilke områder har eventuelt læring og forbedringer ført til endringer i organisering, arbeidsmetodikk eller andre endringer, konkretiser? (Evt. oppfølging: Hva har påvirket lærings/forbedringsevnen?)*
- *Hva slags utvikling burde GF skape over tid, og har du sett tegn på slik utvikling allerede?*

Avslutningsvis:

- *Jeg vil intervju: Nåværende styringsgruppe, alle prosjektledere, alle styringsgruppeledere, et utvalg av næringsgruppeledere, et utvalg av FoU-kontakter, representanter fra MR og T fylkeskommuner. Er det andre jeg bør snakke med?*
- *Er det noe annet du vil ta opp, eller har du noen spørsmål?*

Appendiks II: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet Evaluering av Grønn Forskning?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å evaluere Grønn Forskning-programmet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg

Formål

Formålet med prosjektet er å vurdere Grønn Forskning sine arbeidsformer og metoder og foreslå eventuelle endringer og forbedringer. Prosjektet er et evalueringsprosjekt hvor Oi! Trøndersk mat og drikke er oppdragsgiver i kraft av å være Prosjektleder for Grønn Forskning. Prosjektperioden 08.04.2021-15.08.2021 og vil resultere i en rapport og presentasjon til oppdragsgiver. Det vil i tillegg være aktuelt å benytte opplysningene som er innhentet i prosjektet i fremtidig forskning og vitenskapelig publisering.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Ruralis v. Prosjektleder og forsker Mads Dahl Gjefsen er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Evalueringen skal belyse målsetninger, arbeidsformer og resultater fra Grønn Forskning fra omkring dets opprettelse i 2008 og frem til i dag. Du får spørsmål om å delta i kraft av å ha vært engasjert i Grønn Forskning i perioden, enten som samarbeidspartner, deltager på arrangementer, og/eller på andre måter bidragsyter til arbeidsgrupper eller andre Grønn Forskning-arenaer. Totalt er det ca 15-20 personer som får spørsmål om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Evalueringen vil bygge på intervjuer. Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar på intervju med prosjektleder, enten fysisk, over telefon, eller som videomøte. Intervjuet vil vare i ca 30-60 minutter. I intervjuet vil du få spørsmål omkring dine erfaringer og tanker om Grønn Forskning, og da især Grønn Forskning sine målsetninger, arbeidsformer, og resultater. Intervjuene tas opp og relevante deler transkriberes, hvorpå lydopptakene slettes. Notater lagres elektronisk.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli

slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Prosjektleder og prosjektmedarbeidere på Ruralis er de eneste som vil ha tilgang til innsamlede data. Elektroniske data er sikret med passord og kryptering. Personopplysningene dine beskyttes ved å utelate identifiserende informasjon fra notater, opptak og transkripsjoner og isteden benytte en kode som er koblet til navnelister og lagres separat fra øvrige data.

Intervjuet vil inngå i prosjektets datagrunnlag i anonymisert form, og vil bli brukt til å publisere en sluttrapport og presentasjon hvor informasjon fra intervjuet kan inngå som sitat. Vi vil ikke bruke eller lagre direkte identifiserende personopplysninger. Intervjuet vil bli lagret og referere til i anonymisert form: f.eks. «plansjef, kommune 1».

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes, noe som etter planen er 15.08.2021. Etter prosjektslutt vil alle personopplysninger slettes. Transkripsjonsfiler og notater vil bli lagret i hos Ruralis i anonymisert form på ubestemt tid for dokumentasjon og kan i anonymisert form bli brukt i annen forskning.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Ruralis har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Mads Dahl Gjefsen*, prosjektleder og forsker ved Ruralis
mads.d.gjefsen@ruralis.no, 976 88 006.
- *Svein Frisvoll*, direktør ved Ruralis på telefon 40 21 28 62, eller
Svein.Frisvoll@ruralis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost
(personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Mads Dahl Gjefsen

Forsker

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Evaluering av Grønn Forskning*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

-----

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

FORMÅL

RURALIS - Institutt for rural- og regionalforskning skal gjennom fremragende samfunnsvitenskapelig forskning og forskningsbasert utviklingsarbeid gi kunnskap og idéer for allmenheten, privat næringsliv, offentlig virksomhet og FoU-sektoren, og gjennom det bidra til å skape sosiokulturell, økonomisk og økologisk bærekraftig utvikling i og mellom bygd og by.

RURALIS skal være et nasjonalt senter for å utvikle og ta vare på en teoretisk og metodisk grunnleggende forskningskompetanse i flerfaglige bygdestudier, og fungere som et godt synlig knutepunkt for internasjonal ruralsosiologi.

Trondheim (hovedkontor):
Universitetssenteret Dragvoll
N-7491 Trondheim
73 82 01 60

Oslo:
Rådhusgata 20
N-0151 Oslo
913 32 277

post@ruralis.no
ruralis.no